

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №6 (58)
(чэрвень)

www.lit-bel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

АНОНС

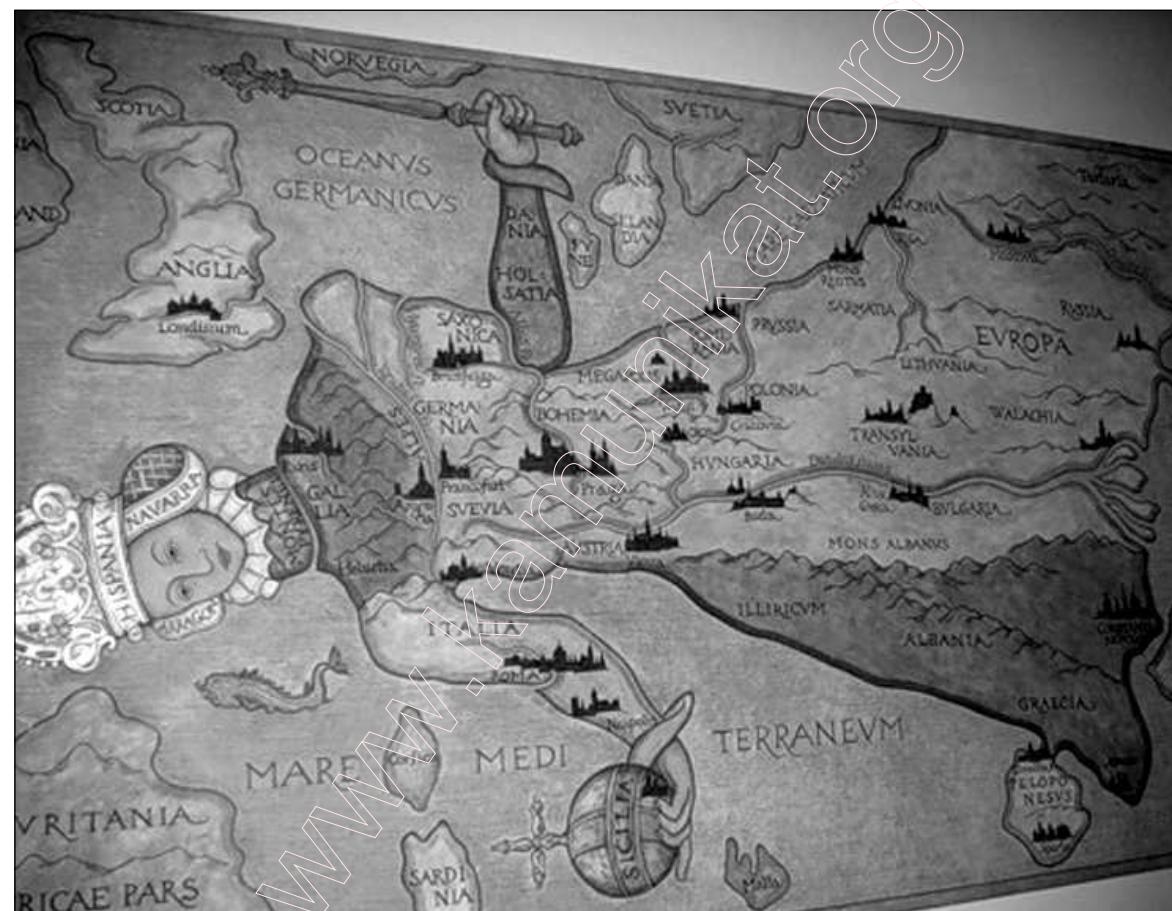
«НАВІНЫ»: літаратурна-грамадскае жыццё чэрвеня.....	c. 2
«ПАЭЗІЯ»: вершы Алеся ДУБРОУСКАГА	c. 3
«СВЕТ»: падарожжы Уладзіміра СЛУЧЫКАВА	c. 4-5
«ПУБЛІЦЫСТЫКА»: развагі Алеся Гібоўскага	c. 6
«ПАЭЗІЯ»: «Зала ігравых аўтаматаў» Марыі МАРТЫСЕВІЧ	c. 7
«ПРОЗА»: «Вочы засмучоныя» Барыча ПЯТРОВІЧА	c. 8-9
«ФОРУМ»: быліца Паўла ЛЯХНОВІЧА і эс Галіны ДУБЯНЕЦКАЙ	c. 10-11
«ПРАЙДІСВЕТ»: «афрыканскія» пераклады	c. 12-13
«КРЫТЫКА»: Міхаэль ЮЖЫК пра «Г'яўку» Юрый СТАНКЕВІЧА	c. 14
«ЮБІЛЕЙ»: Васіль ЖУКОВІЧ пра Генрыха ДАЛІДОВІЧА	c. 15
«КІГАНОША»: новыя выданні на нашых паліцах.....	c. 16

АКТУАЛІІ

ЕЎРОПА, ЦЯЖАРНАЯ БЕЛАРУССЮ...

Валерына

Некалькі презідэнцкіх
тэрмінаў запар з вуснаў розных
кандыдатаў на найгaloўную
пасаду краіны я чую адну і тую
ж показку (форма мянялася ад
разу да разу, але змест, змест
заставаўся тым самым)...

У беларуса спыталі: «У якой краіне ты хацеў бы жыць?» — «У Беларусі», — адказаў той. — «Дык ты ж у ёй жывеш?». — «Э, не, — пачухаў патыліцу беларус, — я хацеў бы жыць у той Беларусі, якую паказваюць па тэлевізары». Я же не хачу жыць і ў той Беларусі, што паказваюць па тэлевізары. Я ўвогуле яго рэдка гляджу.

У сінім экранынм лютстэрку, у якое перыядычна зазіраем у чаканні добраі навіны, скажонае адлюстраванне.

Беларусь — што непрычолены човен, а астатнім часам — як Ладдзя Роспачы — не ведае (не хоча па волі стырнавога-Харона) да чаго-каго прытуліцца, прысытаць, да якога такога берага — да Усходняга ці Заходняга.

З аднаго боку мы маем гісторыю, у якой Беларусь (няхай тады так і не называлася) ужо быта ў Еўропе, была Еўропай. З іншага боку — мы бачім будучыню, у якой вымалёўваецца для нашай краіны некалькі перспектываў... І як той ківач, гайдзе нас ад аднаго берага да другога. І здаецца, вось-вось — але ёсё ніяк, ніяк не выпадае...

Шлях першы (ці не найбольш непрывабны): Беларусь як Се-

веро-Западны Край, як частка Pacii. Але і гэты шлях мы праходзілі. І з гэтага выкараскаліся, збочылі. Але яшчэ крыйху, і — гэта папраўдзе жахліва! — зноў можа спраўдзіцца: у рукі імперскіх пакунікоў трапіць праіс з найгaloўнымі землямі РБ. Бронь Божа.

Шлях другі (цяпер, бадай, бачыцца найменей відавочным): Беларусь як Kresy Wschodnie, частка Польшчы. Але ж з такай раскладкі нам у свой час таксама палёсіла выбрацца.

Адныя акрэсліваюць шлях Беларусі як Еўразійскі шлях (трэці), іншыя — як шлях да абліспотнай Еўропы (чацверты) у перспектыве.

Да слова, аднаго разу так сталася, што выпала мне адчуць на сваёй скуры поляснасць тых шляху і трапіць на тыдзень у Ашхабад (Туркменістан), дзе брала ўдзел у Міжнароднай кніжнай выставе, і адразу адтуль праз Рыгу — трапіла ў Стакгольм, Швецыю, дзе праўляла блізу месяца. То бок, з класічнай прысвечанай Азіі (з адной з нашых магчымых будучыняў гадоў праз N-ць) у ёўропейскую Еўропу (у палярна іншую з магчымых пер-

спектывў развіцця). Разрыў быў каласальны — да слёз у вачох і перакуленага свету ў галаве. Але ні першая ні другая перспектыва не падаліся мне абліспотна пасавальнімі для маёй краіны, не было ў іх тых прывілеяў ды вабнотаў, каб палібоўна аддацца ў абдымкі. Хаця абедзве паўсталі перада мной найлепшымі сваімі дагледжанасцямі. Але ж калі ад першай хацелася бегчы

Еўропа, цяжарная Беларуссю. І ніхто не ведае, калі ж яна ў Еўропы народзіцца. Ці то будзе выкідак, ці то падкідак, ці то яе папросту лёс перанасіць... Бывае ж, што дзіця чакаюць дзевяць месяцаў, а яно з'яўляецца праз дзесяць

бежма (чалавечым страхам пры абліспотным стабілізме папросту поўнілася ўпарадкована паветра), то ад другой карцела ўзяць найлепшшу і прышчапіць да таго, што маем, канкрэтна падкарэктавашы пад сябе.

У свой час філософ Ігнат Канчэўскі (каторы Абдзіраловіч) казаў пра наш абліспы беларускі шлях (пяты), пра «ільючасць» формаў, што набываюць і з якіх пераствараемся. Ды як на мяне,

то наканаваны Беларусі напраўду — абліспы шлях, шлях паміжны. Ды шлях той — у кірунку Еўропы. І на тое спадзев.

Але кім там быць, чым? Роўным сядрём роўных? Паводле шырокага агульных географічных прыкметаў мусіць быць Беларусь міфічным цэнтрам, сэрцам Еўропы. Хутчэй — сумна ўсміхнемсі — пупком Еўропы. Але калі і называць яе цяпер нейкім

складнікам-органам ёўрапейскім, то хіба што — што зусім не па-беларуску — попай. І ў ту попу мы трапілі ўсё ж, як пісаў Караткевіч у сваёй «Зямлі пад белымі крыламі», з лёгкай руکі самага дурнога ў свеце начальнства. А з чыёй дапамогай адтуль выбірацца?.. Хіба — сваімі сіламі. Но хто нам дапаможа, калі не мы?..

Хтосьці скажа: то няхай, пакуль не сталіся хаця ў пупкі,

застанемся папросту адметнымі на скрыжаваннях. Але ж ростан тыя так зацягнуліся, што высмактадзі зашмат сілаў не толькі з разнастайных кандыдатаў у кандыдаты, што намагаліся змяніць геаграфію, але і з усіх беларусаў.

Колькі сябе памятаю, ніколі не хацелася назаўжды задбаць на Сінявокую, а карцела — наўна і шматспадзеўна, па-юначы верачы — найлепша з краін, у якія даводзілася падарожніцаць, у якіх выпадала бываць, прыўнесці, прывезці сюды, да сябе, да нас. Хаця б у сваю малую Беларусь, тую маленьку краіну, якую сню, якой мрою, у якую веру... Беларусь, якой пакуль няма. Ды якая жыве ўса мне, у маіх родных, сябрах і аднадумцах. Беларусь нашых мараў, якая яшчэ толькі народзіцца... у Еўропы. Ад таго ды дзяля таго і выспела ўса мне такая празрыста, здавалася б, метафора: Еўропа, цяжарная Беларуссю. І ніхто не ведае, калі ж яна ў Еўропы народзіцца. Ці то будзе выкідак, ці то падкідак, ці то яе папросту лёс перанасіць... Бывае ж, што дзіця чакаюць дзесяць месяцаў, а яно з'яўляецца праз дзесяць, як, прыкладам, было са мной. І ніхто такога фінту кону патлумачыць не можа, хіба што пасля — па выніку...

Нарадзі Беларусь!

Людцы, людцы! Еўропа цяжарная!
Рукі ў бокі — ідзе ўтрачытая,
падпяразаная дзяржава, вакыт
ва ўсе цэнтры свае вачыстая!

А пад сэрцам дзіцятка пхаеца,
у маленькім сусвеце скучае,
за сваё, за жыццё барукаеца:
прыйдзе, прыйдзе палёгка хуткай.

Свет вялікі — і хочаца ѹ колеца:
але йдзі парадзіху прымус!..
За здароўе Еўропы моляца:
«Нарадзі, нарадзі Беларусь!»

Готланд, Швецыя, 2009

Спадзяюся, што Беларусь цяпер ужо (сярод усіх блукальных органаў ёўраарганізму) займае месца хаця ў апендыкса, які настолькі перапоўнены лушпайкамі гісторыі, настолькі крываточыць праз незагойныя шнары рэпрэсіяў, які так муліць, так баліць, што неўзабаве можа лопніць... І перафразавацца ў які больш прыстойны орган.

Ёсць жа, ёсьць жа тое месца, якое вызначыць для Беларусі Бог, Гісторыя, якое мы самі абарэм для нашай Краіны.

Так не хочаца стацца тым, хто будзе апошнім вымыкаць светло ў беларускім аэрапорце... калі ўсе зваліць.

Як ёсьць — так ёсьць. Хочаца выйсці...

«У якой краіне ты хацеў бы жыць?» — «У Беларусі».

MEMORIA**УЛАДЗІМІР КОНАН**

Уноч на 6 чэрвяна спачыў у вечнасці Уладзімір Міхайлавіч Конан. Патрыярх беларускай філософіі і літаратуразнаўцу, доктару навук, прафесару, сябру Саюза беларускіх пісьменнікаў ішоў 78-ы год.

Уладзімір Конан нарадзіўся 23 красавіка 1934 года ў вёсцы Вераска-ва Навагрудскага раёна. Скончыў гісторычны факультэт БДУ, працаўшы ў Інстытуце філософіі і права Акадэміі навук Беларусі. У 1991 годзе стаў загадчыкам аддзялення гісторыі і тэорыі культуры Нацыянальнага навукова-асветніцкага цэнтра імя Скарыны.

Уладзімір Конан не быў філософам-пустэльнікам. Ён застанецца ў памяці адкрытым і публічным чалавекам, грамадзянская пазіцыя якога заўсёды была ўзорнай для дзясяткі, сотняў ягоных вучняў і прыхільнікаў. У першу часу яго цікавілі гарызонты і загадкі беларускага нацыянальнага духу і нацыянальной ідэі.

«Ён не амляжоўваўся толькі літаратурай, як гэта часам робяць літаратуразнаўцы», — сказаў пра калегу Адам Мальдзіс. — Ён разглядаў эстэтычную каштоўнасці на шырокім грамадскім полі. І ёсё ён гэта рабіў вельмі грунтоўна, без кампромісаў — не памятаю, каб ён дзесяці ішоў на навуковыя, творчыя кампрамісы. Але і без асаблівага захвальвання. Ён канстатаваў тое, што ёсьць... Тоё, што напісаны Уладзіміром Конанам, тоё, што засталося, будзе для нас узорам, будзе для наступных пакаленняў маяком, як трэба адносіцца да мастацкіх каштоўнасцяў».

Рыцарам беларускага духу называў Уладзіміра Конана філософ і літаратуразнаўца Валянцін Акудовіч: «...Ён — беларускі Дон Кіхот, прыгожы і ўзнеслы ў сваіх парываннях, неўпрыкмет трывушчы і нязломны ў сваёй веры... Уладзімір Конан выбраў сабе час духу, у якім ён усе гады спеліў любоў да мыслення, Айчыны і Бога. І ён застанецца ў гэтым часе навечна».

ПАВЕЛ МІСЬКО

9 чэрвяна на 81-м годзе жыцця пайшоў у іншы свет беларускі пісьменнік Павел Місько.

Павел Андрэевіч нарадзіўся 14 сакавіка 1931 года ў вёсцы Старцаўічы (цяпер Знамя) Слуцкага раёна Мінскай вобласці. Скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітета (1955). Працаўшы адказным сакратаром, намеснікам рэдактара давыд-гарадоцкай раённай газеты «Сцяг Леніна». У 1959-1964 гг. — уласны карэспандэнт газеты «Звязда» па Гарадзенскай вобласці, у 1964-1967 гг. — літсупрацоўнік «Сельскай газеты», у 1967-1971 гг. — загадчык аддзела культуры рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», у 1971-1972 гг. — загадчык аддзела науки і мастацтва часопіса «Полымя». З 1972 г. — загадчык рэдакцыі прозы, у 1976-1980 гг. — намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва «Мастацкая літаратура». Сябру Саюза беларускіх пісьменнікаў з 1968 г. Першае апавяданне апублікаваў у 1958 г. (альманах «Брэст»).

Аўтар раманаў «Мора Герадота», «Хлопцы, чые вы будзеце», аднаактовых п'ес «Канфлікт мясцовага значэння» і «Ліха крадзецца ціха» і інш. Пераклаў на беларускую мову паэму М.В.Гоголя «Мёртвыя душы».

СЦЯПАН КУХАРАЎ

12 чэрвяна на 92-м годзе жыцця памёр адзін з найстарэйшых беларускіх пісьменнікаў Сцяпан Кухараў.

Сцяпан Іванавіч нарадзіўся 31 ліпеня 1919 года. Закончыў Гомельскую педагогічную вучылішча. Удзельнік Вялікай Айчынай вайны. Працаўшы па «Чырвонай змене», «Настанціцкай газете», часопісе «Маладосць». З прозай дэбютаваў у 1944 годзе. Яго творы прысвечаныя пераважна беларускай вёсцы і яе працаўнікам. Жыў у Мінску. Вядомы як аўтар шэрагу нарысаў пра Беларусь і яе людзей.

СВЯТЛНА САЧАНКА

15-га чэрвяна стала вядома, што пайшла з жыцця паэтэса і літаратуразнаўца Святлана Явар (Святлана Барысаўна Сачанка), дачка вядомага беларускага пісьменніка Б. І. Сачанкі.

Святлана Явар нарадзілася ў Мінску 11 ліпеня 1968 года. Скончыла філалагічны факультэт БДУ і аспірантуру Інстытута мовазнаўства Акадэміі науک Беларусі. Працаўшы па розных беларускіх выдавецтвах, ва Універсітэце культуры, Нацыянальным навукова-асветніцкім цэнтрам імя Ф. Скарыны.

Выдала дзве кнігі пазіў «Белы месяц» і «Раніца ў туманах». Аўтар шматлікіх літаратуразнаўчых і крытычных даследаванняў і артыкулаў у беларускім і замежным друку.

ЮРЫ МАЛАШ

Раптоўна ў сярэдзіне чэрвяна пайшоў з жыцця Юры Малаш, літаратар, кіраунік Мінскай абласной арганізацыі «Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны», удзельнік многіх мастацкіх выставаў і навуковых канферэнцыяў.

Юрый Леанідавіч Малаш нарадзіўся 16 студзеня 1957 года ў Мінску. Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт па спецыяльнасці «Гісторыя». Працаўшы настаўнікам у школах Мінска, у архіве. Апошнім часам — старшим навуковым супрацоўнікам Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаў».

Аўтар кніг «Патаемнае наўных мастакоў Беларусі» (2007), адзін з аўтараў кнігі «Беларускія майлеваныя дываны» (2005). Займаўся рукапіснай кнігай, кнігай-мастака (artist-book). Займаўся даследаваннем народнага мастацтва беларусаў, гісторыяй горада Заслаўе, шмат увагі надаваў спадчынне мастака Язэпа Драздовіча. Некаторыя з аўтарскіх кніг захоўваюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі («Токліч Рагнеды», «Дзівосны лубок» ды інш.), у Прэзідэнцкай бібліятэцы Беларусі («Фаліяны Белай Русі», «У рэйкім садзе Алены Кіш»).

Саюз беларускіх пісьменнікаў выказвае шчырыя спачуванні родным і блізкім нябожчыкам.

Вечная ім памяць!

ПАДЗЕЯ**ШВЕДСКА-БЕЛАРУСКІЯ
ЛІТАРАТУРНЫЯ ЧЫТАННІ**

**Тых, хто завітаў на філфак
БДУ 2 чэрвяня, чакала нямала
цікавага: презентацыя
дзіцячага зборніка
«Дыктатар», іранічныя
прамовы і спевы Віктара
Шалкевіча, музычныя
эксперыменты Філа Чмыра
і, канечне ж, добрая порцыя
якаснай літаратуры. Як
шведскай, так і беларускай.**

У вялікай і пафаснай зале філфака БДУ пасля вулічнай спёкі надзвычай прыемна, бо прахалодна. Шведскі амбасадар з заўсёднай усмешкай сустракае гасцей, якія прыйшли на імпрэзу...

«Паэты — незвычайнай катэгорыі людзей, яны ўпрыгожваюць жыццё сярэднестатыстычнага чалавека ад нараджэння да скону. Гэта людзі са словамі у руцэ», — паўурачыста-паўрапічна праўмові вядоўца Віктар Шалкевіч, прадстаўляючы ўдзельнікаў беларуска-шведскіх чытанняў. «А якая карысць ад сёняншняй імпрэзы — дазнаецся гадоў праз 20», — таямніча дадаў ён і даў слова Стэфану Эрыксану. Дыпламат сарваў аплодысменты пасля сказа: «Спадзяюся, што прыспее час, калі ўсе сувязі паміж нашымі краінамі будзуть такімі ж, як літаратуры», — і паведаміў, што на буйным кніжным кірмашы ў Гётэборгу ўвосень Беларусь прадставіць адразу чацвёра наших пісьменнікаў — сваімі кнігамі па-шведску.

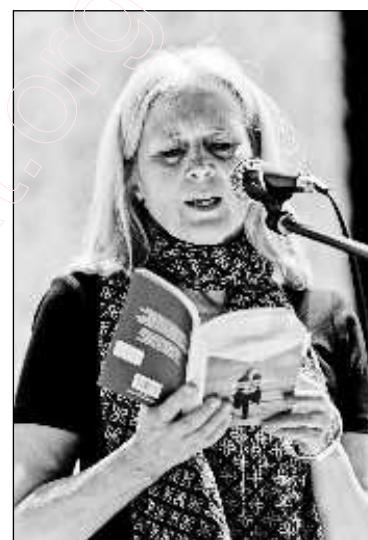
Пачатак чытанняў выйшаў інтрыгоўным. На сцэну выйшли двое лысіх няголеных мужчынаў і адзін валасаты, барадаты. Імі выявіліся беларускі паэт і перакладчык Дзмітры Плакс, лідар гурта Drum Ecstasy Філ Чмыр і вядомы саўндпрадусар Андрэй Жукаў. Яны прадставілі свой праект «Перашкоды і напіскі».

Мужчыны сталі ў цэнтры сцэны, напалову адварнуўшыся ад аўдытаў, і падчас гучнання фанаграмы з праекту засяроджана глядзелі на свае гадзіннікі. «Поўную версію нашага праекту можаце паслушаць на сایце budzma.org», — заяўві Філ і расказаў пра гісторыю яго стварэння. Выявілася, што яны сустрэліся ўпершыню тут і цяпер — усё рабілі праз інтэрнэт. Плакс начытаваў вершы ў Стакгольме, Чмыр выдумляў музыку ў Мінску, Жукаў тутсама ўзяўся за запіс і зводзіў. «Я не разумею па-беларуску, а Дзмітры мне вырашыў нічога не тлумачыць, таму было вельмі цікава працаўваць», — агаломышыў раптам прысутных лідар беларускай групы Drum Ecstasy, зусім не саромеючыся пры гэтым зірнуць у очы шведскага амбасадара, якога адзін з наступных выступуў Алеся Пашкевіча называў «адным з найлепшых знаўцаў беларускай мовы ў Беларусі».

Музычныя эксперыментатары саступілі месца шаноўнай гosci — Катарыне Фростэнсан, бялявай сур'ёзной жанчыне, якая яўна не выглядае на свае гады. Яна

Алесь Пашкевіч уручы Дзмітрыю Плаксу пасвядчанне сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў

Катарына Фростэнсан

Стэфан Эрыксан, амбасадар Швецы

— класік сучаснай шведскай літаратуры, уладальнік усіх магчымых єўрапейскіх літаратурных прэмій. Пачала паэтка сваё чытанне з верша «Ліст», з якога Зміцер Вайцюшкевіч паспей ужо зрабіць песню. На беларускай мове ён паведаміў, што на буйным кніжным кірмашы ў Гётэборгу ўвосень Беларусь прадставіць адразу чацвёра наших пісьменнікаў — сваімі кнігамі па-шведску.

Старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Алесь Пашкевіч прадстаўвіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі пра ўсіх для ўсіх. Нават для жыватай цяжарных жанчын», — зрабіў прызнанне ён і прачытаў твор пра тых, хто толькі прыйшоў на гэты свет і дыктуе свае ўмовы. У беларускім перакладзе сэнс твора да прысутных дане ў Шведскім пасольстве.

— жывы класік шведской дзіцячай літаратуры, які прадставіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі пра ўсіх для ўсіх. Нават для жыватай цяжарных жанчын», — зрабіў прызнанне ён і прачытаў твор пра тых, хто толькі прыйшоў на гэты свет і дыктуе свае ўмовы. У беларускім перакладзе сэнс твора да прысутных дане ў Шведскім пасольстве.

Старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Алесь Пашкевіч прадстаўвіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі пра ўсіх для ўсіх. Нават для жыватай цяжарных жанчын», — зрабіў прызнанне ён і прачытаў твор пра тых, хто толькі прыйшоў на гэты свет і дыктуе свае ўмовы. У беларускім перакладзе сэнс твора да прысутных дане ў Шведскім пасольстве.

— жывы класік шведской дзіцячай літаратуры, які прадставіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі пра ўсіх для ўсіх. Нават для жыватай цяжарных жанчын», — зрабіў прызнанне ён і прачытаў твор пра тых, хто толькі прыйшоў на гэты свет і дыктуе свае ўмовы. У беларускім перакладзе сэнс твора да прысутных дане ў Шведскім пасольстве.

— жывы класік шведской дзіцячай літаратуры, які прадставіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі пра ўсіх для ўсіх. Нават для жыватай цяжарных жанчын», — зрабіў прызнанне ён і прачытаў твор пра тых, хто толькі прыйшоў на гэты свет і дыктуе свае ўмовы. У беларускім перакладзе сэнс твора да прысутных дане ў Шведскім пасольстве.

— жывы класік шведской дзіцячай літаратуры, які прадставіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі пра ўсіх для ўсіх. Нават для жыватай цяжарных жанчын», — зрабіў прызнанне ён і прачытаў твор пра тых, хто толькі прыйшоў на гэты свет і дыктуе свае ўмовы. У беларускім перакладзе сэнс твора да прысутных дане ў Шведскім пасольстве.

— жывы класік шведской дзіцячай літаратуры, які прадставіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі пра ўсіх для ўсіх. Нават для жыватай цяжарных жанчын», — зрабіў прызнанне ён і прачытаў твор пра тых, хто толькі прыйшоў на гэты свет і дыктуе свае ўмовы. У беларускім перакладзе сэнс твора да прысутных дане ў Шведскім пасольстве.

— жывы класік шведской дзіцячай літаратуры, які прадставіў беларускай публіцы кнігу пад назвай «Дыктатар». «Я пішу кнігі

ВЕРШЫ

БОГ САМОТНЫ ЗАЎСЁДЫ

Алесь ДУБРОЎСКІ-САРОЧАНКАЎ

Ты варушиш паглядам вершаванае смеце,
пазяхаючы рыфмам услед:
«Што сказаць мокса ў гэтым
пракуральным свеце
старамодны і смешины паэт?»

На вышынях якіх тое Слова ён знайдзе,
з гор якіх сюды прынясе,
дзе спацелае, згвалчанае стагоддзе
лахманамі слоўцаў трасе?

Слова ёсць і кагосці аглушкиць дазвання...
І, як рытар, узімлюю руку:
«Асуджальна-прачое слова маўчання
хай гучыць у майм радку!»

Дайце мне паверыць безаглядна
ў велічнасць асенняга даажджу.
Надта ўжо ращуча-лістападна
год праводзіць мокрую мяжу.
Надта ўжо спяшаеща стагоддзе
кінуцца на рэйкі небыцця...
Хто адкажа ў дзікім карагодзе,
што раблю ў сусвеце гэтым я?

Не адчуўши даажджу на далоні,
з ганка ў жнівень сыйду.
Чысьці воклік мяне дагоніць:
— Прытыні хаду!

І здагадка марудзіць не стане
(не сялніцаты хлопцу год) —
гэта жніўня майго дыханне,
гэта голас яго.

Хутка лягуць люстэркі лужын
вераснёўскіх наўсіцяж.
Можна так праісці, не адчуўши
пад нагамі жыцця.

Пытальнік на палях

Ты калісці любіў гучанне
таямнічых, прывабных слоў,
пекных рыфмаў цымяныя здані
чуў у шэпце начных галасоў.
І melodыі дактыляў, ямбаў
як гіноз для цябе былі,
і ты шыў, быццам той самнамбул,
куды гукі цябе вялі...

Ці тады, дружса, быў ты вар’ятам,
ці ты зараз — наічасны жабрак?..
Што плянугалі нам, кацянятам, —
аказалася ўсё не так.
Насамрэч мы жывём з табою
ў час з кароткай назваю «post-».
Тут не класікаў, не герояў —
апакаліпсісу фарпост.

І эпоха наша свой нораў
праяўляе ў кашмары сноў,
дзе сусвет — гэта поўны збор твораў,
дзе жыццё — пыл з абразаў тамоў.
Так скрыжалі стагоддзяў лоўка
парасівала войска пісак,
што ўжо нават пытальнік алоўкам
на палях не паставіш ніяк.

Тут горад ліеца ракою бязглаздзіцы,
там неба ліеца знічак даажджом.
Ты ўжо захлынуўся на вусіцінных вуліцах.
Не тут і не там твой дом.

Ты надта лагодны для свету драпежнікаў,
ты надта пачварны для свету святых.
Кастрычнік на голле самому развесівае.
Самотнікі неба ўздыха.

А потым цябе не будзе.
І будуць чужыя людзі,
і студзень, жахлівы студзень,
з хлуслівай сваёй цішынёй...

Нам не суджана ў гэтым свеце здзівіца,
бо старое ўсё ад пачатку часоў.

Кола коціца па старой каляіне,
і што дзецеца — дык не ў першы ўсё раз.
Няма памяці пра былыя часіны,
і ў нашадкаў не будзе — пра нас.

3

Кніга Эклезіяста,
раздел 1,
верши 12-18

І быў я пастырам. Ізраіль быў мой статак.
Я свет хацеў змясціць у розуме палон.
(Даў людзям Бог цяжкі гэты занятац —
практыкавацца ў ім да скону сваіх дзён.)

Я бачыў справы ўсе, што робяцца
пад сонцам.
І вось ўсё — плен марнасці благ.
Не выпрастаў крывых, не падлічыў
бясконцасць,
астатнія зрабіў, ды толькі сэнс які?

Памяці Анатоля Мяснікова

пражываючы дні
паміраючы ўночы
на шляхах сваіх крохым
мы заўсёды адны

за дзеярьма сияна
за акном снегісань белы
і планета знямела
бо планета адна

бо глыбокае дно
ў гэтым вусіцінным моры
сядрод чорнай прасторы
нават сонца адно

і мільярды гадзін
бы маўклівия воды
БОГ самотны заўсёды
БОГ заўсёды адзін

Вазымі мой голас, працягні руку мне,
свято ў акне мне запалі ярчэй.
Ты бачыш: сёння я чамусці сумны;
хочь Ты са мной — я не з Табой яшчэ.

Я не з Табой, я ад Цябе далёка.
Ты — ля дзвярэй, я ж не знайду ключэй.
Ды бачыш Ты праз мураванне змроку
агонь лампады — крык маіх вачэй.

3 Эклезіяста

1

Кніга Эклезіяста,
раздел 1,
верши 1-8

І мовіў Саламон: ўсё пустая марнасць.
Як плёну паспытаць ад працы сваіх рук?
Сыходзіць род людскі, зямля ж
зайжды ўладарыць, малое сонца свой бясконцы круг.

Ад поўначы да поўдня кружыць вецер.
Нясунь даніну мору рабі ўсе,
ды як напоўніць мора?.. Дзён суквецце
знікае ў смеці пакрысе.

І як напоўніць вока зрокам,
як вуха слуханнем запіць,
як не пакінуць шанц сурокам,
што тэч стагоддзяў ніць?

2

Кніга Эклезіяста,
раздел 1,
верши 9-11

Што рабілася, тое і будзе рабіца,
што было калісь, тое вернеца зноў.

Для кожнай рэчы ёсць свой час пад небам:
выходзіц з глебы і вяртаца ў глебу;
час насаджаць і выдзіраць з зямлі;
забіц учора — сёння ацалі;
час разбираць і будаваць палацы;
для плачу час і час, каб пасмяяцца;
час скардзіца на лёс і час скакаць,
раскідаць камяні і іх збіраць;
час абдымашць і бегчы ад абдымкаў,
збіраць у скрынку, выкідаць са скрынкі;
час, каб знайсці ўсё, час — ўсё згубіць;
час раздзіраць, сышаць; час, каб любіць,
і час, каб ненавідзець усім сэрцам,
балакаць аб жыцці, маўчаць аб смерці;
ёсць змрочны час вайны, ёсць міру час...

5

Кніга Эклезіяста,
раздел 3,
верши 1-8

Я бачыў пад сонцам: на месцы суда —
беззаконне,
дзе праўда павінна ўладарыць —
хлусоў панаванне.
І ў сэрыи сваім я прамовіў: о цемры
прадонне!
Распусныя суддзі, адбудзеца суд
і над вами.

І ў сэрыи сваім я сказаў пра сыноў
чалавечых,
што гэта жывёліны, розніцы тут аніякай;
як тыя сыходзяць у смертухны
злую пустэчу,
таксама і гэтыя: што чалавек,
што вужсака...

Бо ўсё гэта марнасць, ідзе ўсё
ў адзінае месца.
Дзе дух наш набудзе спакой — толькі Богу
вядома,
а цела — а цела ва ўсіх з аднаго,
пэўна, цеста:
мы з глебы прыйшли і нам трэба
вяртаца дадому.

І ўбачыў я: самае лепшае ў гэтым сусвеце —
піць келіх жыццёвы, і піць той напой
з асалодай.
Бо ўрэшце адыдзем, і хто прывядзе
паглядзець нас,
што будзе пасля адыходу?

► ПАДАРОЖЖЫ

СУМОЎІ Ў СУОМІ

Уладзімір Сіўчыкаў

**Званок прагучаў перад
Вялікаднем, у чисты чацвер,
раніцою.**

**З кіраўніцтва Саюза беларускіх
пісьменнікаў спыталіся, ці
даўно я быў у Фінляндый і ці
не пагадзіўся б прадстаўляць
там Беларусь на сімпозіуме
пісьменніцкіх асацыяцый.
Не раздумваў і хвіліны, з
радасцю пагадзіўся, бо ў
той скандынаўскай краіне
аніколі не даводзілася
бываць, а рэпрэзентаваць
найстарэйшую пісьменніцкую
арганізацыю краіны палічыў
за гонар. Шэнгенская віза
у мяне дзеясная, тэрміны
паездкі абазначыліся зараней,
амаль што за месяц, дый
ехаць трэба было не адному,
а з прэсавым сакратаром
СБП, перакладчыцай
Юліяй Цімафеевай, з якой
збольшага быў знаёмы. Тому
ахвотна надыктаў ёй свае
пашпартныя дадзеныя, каб
магла набыць электронныя
квіткі на самалёты па
маршруце Вільня—
Хельсінкі—Турку.**

Амаль год таму мой шведскі калега, пісьменнік, перакладчык і выдавец Нільс Хокансен, які ачолъвае фірму «Ruin», запытаўся пра мае пашпартныя дадзеныя, каб арганізаваць запыт на Шэнгенскую візу.

Праз некалькі дзён дасылае ён чарговы ліст, а ў ім і асцярожнае пытанне: ці праўда, што пашпарт мой дзеяны да 2058 года?

Давялося тлумачыць, што паvodле беларускага заканадаўства пашпарт выдаецца грамадзяніну ў шаснаццаць гадоў. Мянлечца ён з новай укленай фатаграфіяй у дваццаць пяць гадоў, бо за дзеяць гадоў падлетак ці дзячынна ператвараючы ў дарослу асобу, могуць змяніцца фізіяномічна вельмі істотна, часам да непазнавальнасці. І нарэшце, калі асноўны дакумент не страчаны або не сапсанаваны, чалавек атрымлівае апошні, «пажышчэвы» пашпарт у сорак пяць гадоў, а тэрмін дзеяния прастаўляецца ў ім у ста гадоў ад даты нараджэння!

Нільс потым дзякаваў мне і як перакладчык за гэтую «крайна-наўчую» даведку, але падобнае пытанне чуў я не раз. Польскія памежнікі, бывала, пыталіся: «Пан Уладзімір, вы папраўдзе намерваецеся жыць сто гадоў?» Да-водзілася адкартоўвацца, маўляў, у нас на Беларусі гэта не рэдкасць, асабліва сярод вясковых кабет.

Да Вільні даехалі досьць кам-фартабельным аўтобусам, за-

Уладзімір Сіўчыкаў каля старога корпуса гарадской бібліятэкі Турку, 26 траўня 2011 года

вокнамі якога надвор'е бесперы-
пінна мнялася з сонечнага на-
дажджліва.

Запланаваныя прыпынкі былі толькі ў Ашмянах і на мытна-па-
межных пунктах. А вось незапланаваныя паводле графіка было з паўд-
зясятка. Ад'ехаўшы ад Менска, вадзіцель спыняўся, перамаўляўся па мабільным тэлефоне з тым, хто мусіў дагнаць яго па трасе, а пад Бузунамі падабраў ажно шэсць маладёнаў каўказскай знейнасці. Затое пасля мяжы спыняўся ўжо, каб перагрузіць важкі скрынкі ў мікрааўтобус і ў легкавікі, якія прычэкалі яго на ўездзе ў цяле-
рашиную літоўскую сталіцу і нават перад самымі вакзаламі!

Праз гэта чацвера немцаў запі-
салі ягоныя нумарныя знакі, ві-
навацілі, што праз яго спазніліся
перасесці на свой далейшы рэйс.
«Кантрабандысты» цвердзіў, што
прыбыў своечасова, і прасіў не
пісаць аніякіх скаргаў.

Ветлівая і пунктуальная жан-
чына-вадзіцель аўтобуса №1 да-
везла нас на канцавы прыпынок.
Хіба што па маршруце ў салон

наведалася суворая брыгада кан-
трапёраў у атрутна-зялёных ка-
мізэльках, і чымсыці развесяліла
купку студэнтаў-ЕГУшнікаў.

Віленскі аэрапорт аказаўся не-
вялікім і досьць кампактным.
Аказаўся, што нашыя суседзі
прадалі нацыянальную авікам-
панію, і цяпер сюды і адсюль
лётатоць толькі барты замежных
кампаній. Нам, натуральна, вы-
пала лящець рэйсам «Finnair».

Самалёт з Хельсінкі ў Віль-
ню спазніўся на сорак мінут, і
мінuty тыя былі гнятлівымі і
трывожнымі: попел, выкінуты
ісландскім вулканам Грымсво-
тан, дапяў паветранай прасторы
на-над Скандынавіяй.

На табло высвечвалася, што
закрытыя аэрапорты Гамбурга і
Дзюсельдорфа, але нас уратавала,
мабыць, тое, што шлейф пайшоў
на паўднёвы заход.

Калі думаў пра Фінляндыю,
дык мімаволі згадваў месяцы,
праведзенны ў Карэлі.

Краявід з гарадскім тэатрам

Тую колішнюю фінскую ляні
(губернію) Савецкі Саюз прыса-
бечыў пасля другой сусветнай
войны.

Цяпер Фінляндская Рэспубліка
мае плошчу 338 тысяч квадрат-
ных кіламетраў — на траціну
большую за тэрыторыю Беларусі.
Насельніцтва амаль удвая мен-
шае, чым у нас — болей за пяць
мільёнаў чалавек.

Прышлі фіны на Сканды-
наўскую паўвыспу напачатку
нашай эры ажно з Паволжа і
выцеснілі тубыльцаў-саамаў.
Затое і самі спазнілі ўварвані
вікінгаў, а з XVII стагоддзя і шас-
цицістагоддзе панаванне шведаў.
Апошніх у складзе насельніцтва
сёння не больш за сем адсоткаў,
але шведская мова ёсьць другою
дзяржавай-языком.

Напачатку XIX стагоддзя
Фінляндия апынулася ў турме
народаў, у Расійскай імперыі,
але пад сімпатычнай нам наз-
ваю — Вялікае княства Фінлянд-
скае. Праз сто гадоў, у 1917-м,
фіны, пераважна лютеране,
зрабілі самі сабе надзвычайны
калядны падарунак: здабылі
незалежнасць! А ў войнах
1939—1944 гадоў ваявалі ўмелы
— згадаць хаця ў знакамітую
лінію Манергейма (яна была
сапраўднай і ўзорчай), у
адрозненне ад міфічнай лініі
Сталіна), а таксама дзёрзкія
лыжныя рэйды!

Багатыя фіны на лясы і аса-
бліва на азёры, якіх налічвае
каля шасцідзесяці тысячы! Ну а
беларусу цікава будзе дазнацца,
што сама назва «Суомі» азначае
«краіна балот»!

Але сёння фіны — зусім не ба-
лотныя людзі. Па ўзорні жыцця
і па якасці адкукаць нацыя гэтая
сярод лідэраў ва ўсім свеце.

І як не згадаць, што зусім яшчэ
нядыўна давала яна прытулак
Васілю Быкаўу і Уладзіміру
Някляеву ў цяжкія ім часыны,
што менавіта сюды адрасаваліся
вершаваныя «Лісты ў Хельсінкі»
Рыгора Барадуліна.

На вялікі жаль, у аэрапорце
Вантаа горада Хельсінкі (па-
шведску Helsingfors) не перастрэ-
ліся з Якубам Лапаткам, «нашым
чалавекам у Гаване», бо мусілі
прайсці ў транзітную залу. Якуб
живе і рупліва працуе ў фінскай
сталіцы гадоў дзвеццаці і настоль-
кі засвоіў фінскую мову, што напісаў
падручнік па яе граматыцы
на беларуску. Шкада, але рукапіс
той покуль што не дапыў да дру-
карскага варштата. Гэтаксама як
і подзвіг (мы найчасцей бaimся
высокіх ацэнак сучаснікам-су-
айчынікам!) ягонага жыцця —
пераклад ці не ёсіх рунаў эпаса
«Калевала», складзенага ў 1835
годзе Эліясам Лёнератам.

Чешыў сябе думкаю, што калі-
небудзь патраплю ў ў сам горад,
заснаваны ў 1550 годзе шведскім
каралём Густавам I Ваза, як
процівагу паспяховаму Таліну.
Спадзяюся разам з Якубам аглед-
зець музей-крапасць Суаменліна
(Свеаборг), наведаць мастацкі
музей Атэнэум, скансен Сеўра-
сары, пабываць на Алімпійскім
стадыёне, завітаць у адзін з буй-
ных балтыйскіх партвой.

I, можа, абмінущ сабор і пом-
нік расійскаму цару Аляксандру
I на аднайменнай плошчы. Гэткае
ўшанаванне заваёўніка Фінлян-
дыі нынадавае музей і помнік на
Кобрыншчыне, якую цёзка таго
цара Сувораў атрымаў ад царыцы
за тое, што тапіў у крыўі вyzволь-
ныя паўстанні нашых продкаў.

Зручна было вылятаць з таго
самага, 2-га тэрмінала, дый сам
палёт доўжыўся з паўгадзіны
— набралі вышыню і ледзь не
адразу пайшлі на зніжэнне і
пасадку.

У невялічкім аэрапорце коліш-
нія сталіцы Фінляндыі агледзелі
білборды: Турку (Abo) — сёлетняя
культурніцкая сталіца Еўропы.
Парарадавала тое, што культура
тут успрымаецца не па рэштка-
вым прынцыпе. Прынамсі, не
пасля спорту — не было анялкага
ажыятаужа з таго, што фіны толькі
што, другі раз у гісторыі выйграбі-
лі чэмпінат свету па хакеі. Нашы
суайчыннікі выступілі ў Славакіі
ганебна, ледзь-ледзь утрымаліся ў
найвышэйшым дывізіёне, затое
у нас на кожным кроку рэклама
чэмпінату, які праз трэх гады ад-
будзеца (і невядома яшчэ, ці на-
праўду адбудзеца!) у Беларусі.

За 24,1 еўра (трэба звыкацца
са скандынаўскімі коштамі!)
таксоўка давезла да гатэля з
даўжэнай, ажно ў пяць словаў
назваю — «Radisson Blu Marina
Palace Hotel!» Затое нумар адпавя-
дае гэтай прэтэнцыі на сваім
камфортом. Зручны пісьмовы
стол, шафа на адзенне, канапа з
падушкамі, шыкоўны двухмесны
ложак пад лістэркам ледзь не на
ўсю сцяну, лядоўня з міні-барами.
Пасля доўгае дарогі з асаблівай
удзячынсцю ацэніваеш ванны
пакой з мноствам ручнікоў, мах-
ровымі халатамі, фенам, шампу-
ніямі ды іншай касметыкай...

Гэтым часам тут фактычна белыя ночы: кладзешся адпачываць амаль апоўначы — яшчэ светла, падымаецца ўначы — гэтаксама!

Сняданак (breakfast) у «Рэдышане» (як зазвычай у єўрапейскіх гатэлях так званы шведскі стол) пачынаецца ў 6.30. Гэта значыць, што ў 7.00 сыты паставаецца па сваіх справах, сесцы за працоўны стол або за кампютар.

Прыемна было пабачыць на сняданні, а потым і ў канферэнцзале знаёмых са Шведскага саюза пісьменнікаў: пісьменніцу і перакладчыцу Яніну Арлоў, крытыку і юрдычнага кансультанта Торб'ёрна Острама, сакратара па міжнародных контактах Брыту Олафса. Трэба было б пазіздросці скандынавам белай зайдзрасцю — летасць у Швецыі падатак на падвышаную вартасць знізілі кнігавыдаўцам з дваццаці да шасці адсоткаў! Да таго ж патаніела (нават не верыцца, бо калі ў нас штосьці таннела?) кампютарнае абсталяванне і нават папера. У выніку знізіўся сабекошт кніжнай прадукцыі, а продажы выраслі ўдвай!!!

Зарэгістраваліся на шостым «Forum MARE NOSTRUM» Еўрапейскай пісьменніцкай рады («The European Writers' Council»), паўнапраўным членам якой ужо трох гадоў як з'яўляецца наш Саюз беларускіх пісьменнікаў), атрымалі тэчкі з працоўнымі дакументамі форуму.

Шмат што не магло не ўражаваць. Да прыкладу, сябрамі Пісьменніцкай рады ёсьць больш за 90 асацыяцый, саюзаў і аўяднанняў Еўропы. На форуме былі прадстаўлены 23 краіны, прычым некаторыя з іх некалькімі арганізацыямі, а Нарвегія ажно пяццю!

Але хацелася б пабачыць на форуме як ганаровага гостя каго-небудзь з мега-зорак єўрапейскай мастацкай літаратуры. Скажам, італьянца Умберта Эка.

Следам за намі (Union of Belarusian Writers)—UBW(Belarus) стаялі ў спісе балгары (Union of Bulgarian Writers) — UBW (BU), і творчыя суполкі нашыя частковы супадалі ў абрэвіятурах.

Шкада, што не прыслалі свае дэлегаціі латышы, палякі, харваты. Затое туркі, якія маюць у Еўропе ўсяго толькі трох адсоткі сваёй тэрыторыі, ужо былі прадстаўлены суполкай Turkiye Yazarlar Sendiikasi.

І якіх толькі, аказваецца, ні бывае творчых саюзаў! Ёсьць Фінская асацыяцыя пісьменнікаў немастацкай (non-fiction) літаратуры, ёсьць Таварыства шведскіх аўтараў у Фінляндый, ёсьць Аўстрыйская асацыяцыя мастацкай літаратуры, ёсьць нават пры адным з творчых саюзаў аддзяленне перакладчыкаў субтывтраў! Некаторыя суполкі аўядноўваюць дзясяткі чальцоў, а асацыяцыя, што бароніць у Вялікай Брытаніі аўтарскія права творцаў, налічвае больш за пяцьдзесят тысяч (!) сябров (праўда, сярод іх не толькі літаратары, але і музыкі, кампазітары, мастакі, дызайнеры...).

Паводле праграмы былі і прывітальні адрас Прэзідэнта Рады Пір'ё Хідзенмаа (Pirjo Hidenmaa), і некалькі дакладаў («Мастацтва чытаць», «Ці любіце вы чытаць кнігі?», «Пераклады і

Уладзімір Сіўчыкаў і Яніна Арлоў. Турку, 26 траўня 2011 года

субтывты», «Літаратура ў єўрапейскіх школах: хто чытае, што і як?»), і відэапрэзітантні дэпутатаў Еўрапарламента, і франкамоўная, з перакладам на ангельскую, дыскусія, прысвечаная праблемам цэнзуры і праваабарончым пытанням, падрыхтаваная разам з міжнародным ПЭН-клубам, і кулурарная абмены думкамі і ўражаннямі.

Пад канец дня ўдзельнікаў Форума запрасілі агледзець гардскую бібліятэку.

...Коліс Таццяна Рошчына, цяперашняя супрацоўніца наўкува-даследчага аддзела кнігазнаўства нашай Нацыянальнай бібліятэкі, расказала, што ў Турку патрапіла шмат беларускіх кніг. Былі яны вывезены ў сталіцу Расійскай імперыі пасля войнаў і задушэнняў нашых вызвольных паўстанняў, а ў тым ліку і ў 1812 годзе генералам Тормасавым з Нясвіжскага збору Дамініка Радзівіла. У 1827 годзе ў публічнай бібліятэцы ў Турку надарыўся грандыёзны пажар, які знішчыў шмат сковішчаў.

Каб аднавіць тамтэйшыя фонды, сотні тамоў скіравалі туды і з Піцера. Найперш гэта быў кнігі, надрукаваныя лацінкаю. Мабыць, расійскай бібліётрафы лічылі іх малакаштоўнімі або непатрэбнымі. Найхутчай, у тагачасным Піцеры не знайшлося ахвотнікаў разбрэцца, на якой мове яны ствараныя, — на беларускай, на польскай або на латыні.

Спытаўся я ў спецыяліста па інфармацыі Гунара Хогнаса (Gunnar Hognas), які праводзіў экспкурсію, ці чую ён што-небудзь пра тыя фаліянты. Хлопец хіба што ветліва паабяцаў дазнацца і папрасіў пакінуць яму візітку. Колькі іх, візітак, было раздадзена ў спадзяніні, што хачаў некаторыя з іх «спрацоўць», дапамогуць завязаць карысныя грамадскія і асабістыя контакты...

Разам з кардонным прамакутнікам перадаў у бібліятэку некалькі тамоў, што прывёз з сабою з Менску. Не бачыў паліц з беларускімі кнігамі, хача агледзеў у адной з залаў стэлажы з кнігамі ўкраінскімі, сербскімі, харвацкімі...

Яшчэ некалькі тамоў уручыў Яніне Арлоў. Разам са Змітром

Плаксам, які пачаў даваць ёй урокі беларускай мовы, яна лепиш за каго іншага размяркуе іх у фонды Шведскага інстытута, у публічныя і ўніверсітэцкія бібліятэкі.

Пасля спілай вячэры ад імя гардскіх уладаў у кавярні «Sirius», што месціцца ў дзвары бібліятэкі, некаторыя дэлегаты выправіліся на вечаровую шпацыроўку.

У Фінляндый, можна сказаць, паўсухі закон: спіртное каштует неверагодна дорага. Але тыя, каго камандзіравалі (разам з крэдитнымі карткамі) фірмы, маглі дазволіць сабе наведацца ў пабыту. Тым болей, што некаторыя з іх досыць арыгінальныя. «Банк», «Школа», «Аптэка» аздобленыя ў адпаведных стылістыках, з арыгінальным антуражам. У «Аптэцы» падаюць порцыю віскі, а да яе — лыжачку, якія наведвальнікі мусіць уліць трох краплі дыстыліянату і вады, каб развесці напой. Незразумела толькі, чаму лыжачку? Найжо забыліся на піпеткі?!

На другі дзень, пахмурны, а не сонечны як учора, праходзіла Генеральнае паседжанне Еўрапейскай пісьменніцкай рады. Да першага перапынку (Coffee Break) было адкрыццё і прывітанне Прэзідэнта, кансультанты па фінансавай сітуацыі, амбэркаванне бюджету на перспектыву, прапановы па літаратурнай прэміі, ратыфікацыя Асацыяцыі турэцкіх аўтараў (Turkish Autors Association), якая налічвае 1200 сябров у пяцідзесяці гарадах. На жаль, прышло рагашенне ўдвая павялічыць сяброву кнігу ўніёскі чальцоў Рады, бо праз гэта некаторыя асацыяцыі, засведчылі літовец Ліўтавірас Дагецис (Liutauras Degecis), могуць прыпініць сваё сяброву ствараць.

Пераабранне прэзідэнта прыйшло, на жаль, на безальтэрнатыўны аснове.

Затое выбары віцэ-прэзідэнта адыўліся цікавай. Імі сталіся немка Анна Дзюнебер (Anna Dunnebier) і француз Сільвестр Кланцер (Sylvestre Clancier).

Сталымі сябрамі праўлення былі абраныя фін Хану Нікландэр (Hanni Niklander), англічанін Нік

Яп (Nick Yapp), швед Торб'ёрн Острам (Thorbjorn Ostrom) і венгр Іштван Турчы (Istvan Turczi).

А вось па абедзе (Lanch) нашай беларускай дэлегацыі давялося працаваць вельмі напружана.

Юлія Цімафеева энергічна, у добрым тэмпе зачытала паведамленне «Дзейнасць пісьменніцкай арганізацыі пры амежаванні свабоды». Пры спрыянні Генеральнага сакратара пісьменніцкай рады Міріям Даёкарэц (Myriam Diocaretz) удалося падрыхтаваць, агучыць і паставіць на галасаванне з нагоды пераследу пісьменніцкай у Рэспубліцы Беларусь. Прыемна ўзрушила тое, што дэлегаты падтрымалі гэты зварот адзінадушным галасаваннем, а потым віталі апладыментамі. Больша за тое, пераслалі яго факсам упльывовому дэпутату Хайдзі Хаўтала (Heidi Hautala), якая ачольвае камітэт па правах чалавека, каб разголосіла і лабіравала наўшы турботы ў Еўрапарламенце.

Часам здаецца, што падобныя адозвы анічога не даюць, але вони сведчыць, што многія еўрапейцы зусім мала ведаюць пра сітуацыю ў Беларусі.

Часам сімпозіума удалося агаварыць некалькі перспектывных праектаў, хача, вядома, зусім не абавязкова, што яны здзейсняцца...

Сярод словаў, якія асацыяюцца з Фінляндый, мабыць, у шэрагу першых стаяць «саўна» і «рыбалка». На жаль, гэтым разам не удалося зведаць аўтэнтыкі.

Шкада таксама, што на культурніцкім кангрэсе не знайшлося ні сродкаў, ні часу наладзіць хача б спілую экспкурсію па Турку і наваколлях сёлетнай культурніцкай сталіцы Еўропы, якая згадваецца ў гістарычных дакументах з 1229 года.

А ў горадзе на чвэрць мільёна жыхароў ёсьць замак і сабор XIII стагоддзя, грэка-каталіцкай (!) царква, фінскі і шведскі ўніверсітэты, а таксама музей: гістарычны і мастацкі, народных прыметаў і рамёств, самага вядомага фінскага кампазітара Яна Сібеліуса. Кафедральны сабор лічыцца нацыянальным святынішчам і з'яўляецца цэнтрам лютэранск-

кай царквы Фінляндыі, а біскуп Турку яе ачольвае. Цікава было б наведаць і родаве памесце Манергеймаў Лоўхісаары. Замак уяўляе сабою досыць рэдкую ў Фінляндый палацавую архітэктуру і вядомы найперш як родны дом і не самага знакамітага фіна, царскага генерала і адзінага маршала Фінляндыі Карла Густава Эміля Манергейма. Урэшце, працавала на той час у горадзе і выстава амерыканскага авангардиста Эндрэя Уорхала!

Даводзілася самастойна спрабаваць ухапіць хоць што-небудзь. Дойлідства тут падалося пераважна мінімалістичным, ашчадным. А вось стыль рэстаўрацыі можна парадуаць з сённяшнім беларускім. Рэстаўраваць ашчадна, з навуковым падыходам вельмі дорага. Таму старое тут нярэдка разбураюць і будуюць занова. Але і гэта часам не ўратоўвае. У 1970 годзе збудавалі быті занова мост, а ён праз трыццаць гадоў... патануў.

Але ж дазванацца пра гардскія гісторыі і анекдоты часу не ставала — выпраўляцца ў зворотны шлях мусілі ў чатыры гадзіны ночы.

У аэрапорце Хельсінкі у крамах сістэмы «Duty Free» на тавары выстаўлена па дзве цаны. І абедзве ў еўра. Спачатку быў падумаваў, што цэнры розныя для грамадзянства Еўразіі і для ўсіх астатніх. А потым прыгледзеў: зніжка адсоткаў у 20-25 даецца кожнаму, але пры ўмове, што пасажыр вывезе тавар па-за межы Еўразіі. Каб пацвердзіць гэта, трэба было паказаць пры аплаце квіткі на самалёт. Нашы, на жаль, былі толькі да Вільні.

Краіны Еўропы падтрымліваюць такім чынам, стымулююць свайго вытворцу. Кітай заваліў таннымі таварамі паяўсвету.

Затое ў нас — скрэзъ забароны дый амежаванні!

У Віленскім аэрапорце нам не выдалі багаж, і такое надарылася са мною ўпершыню ў жыцці. Але трэба быць аптымістам — самі далаці ўдала.

Прыйшоў багаж праз суткі, прычым прыйшоў праз Варшаву!

Мусіў з гэтае нагоды два дні запар наведаць аэрапорт «Мінск-2» (нібыта нельга было дайць яму выразнае, а не беззблічнае найменне!). Гутаркі з мытнікамі цяжка было б вызначыць як прыемныя: глядзелі з падазрэннем, бо найчасцей практикуюць службоўцы прынцып «прайзумпцыі вінаватасці».

Але гэта ўжо іншая, зусім не фінская гісторыя, і таму пра ёншым разам...

На майстадзе ляжыць падстаўка пад кубак з гарачым пітвом з надпісам «Finland—Lapland» — саам імчыць па тундры на алені, запрэжаным у лёгкія нарты.

З раніцы запарваю ў меднае турцы набытую ў Турку каву, з прыемнасцю згадваю краіну Суомі і тамтэйшы пісьменніцкія сюмоў.

Апошнія дні траўня — пачатак чэрвеня 2011 года.

► МЕРКАВАННЕ

ЖОРСТКАЯ СПРАЛЬ,

АБО РОЗДУМ ПРА БЕЛАРУСКУЮ ТУСОЎКУ

Алесь ГІБОК-ГІБКОУСКІ

Слова «тусоўка» я не вельмі люблю. Па мне лепш «грамада», «гурт», «кампанія». Ды і сам я — чалавек не тусовачны, і мяне заўсёды здзіўлялі тыя, хто за адзін вечар могуць аббegaць некалькі мерапрыемстваў і перагаварыць з дзясяткамі людзей. Прычым часта без пэўнай мэты. І ўсё ж хачу пагаварыць менавіта пра тусоўку, дакладней, пра нашу творчую пісьменніцкую тусоўку, якая сёння, на мой погляд хоць і перажывае не самыя лепшыя часы, але мае новы гісторычны шанц.

Сёння мы гаворым самі пра сябе рэдка, а калі і гаворым, то, у асноўным, толькі тады, калі хапаем адзін другога за чубы. І тады трymаешся, заклітыя сібрь, бо ў такія моманты мы пачынаем «выкryваць» адно другога без усялякіх тармазоў. У «адкрытых» і «закрытых» лістах, не выбіраючы выразаў і СМІ, не зважаючы на магчымыя наступствы «выкryвання», мы не стамляемся тузашць, кляйміць калегаў па творчым цэху з розных нагодаў. Апантана б'юцца паміж сабой розныя пісьменніцкія саюзы, валтузяцца між сабой прадстаўнікі розных поглядаў унутры іх і т.д. і т.п. Словам, гобсаўская вайна ўсіх супраць усіх. Упэўнены, што знакаміты выраз «Бі сваіх, каб чужыя баяліся!» — нашага, бульбашскага, паходжання. Эх, каб гэтую нашу бескампраміснасць можна было быць накіраваць ў стваральны бок!

Можа, варта было бы ужо і спыніцца?.. Но ці так ужо нас шмат у гэтым свеце — беларускіх творцаў слова? Насамрэч творцаў, а не сібраў саюзаў? Ці так шмат нас, аднадумцаў у галоўным — у шчырай любові да сваёй Радзімы, у адданасці роднай мове, якую «здаваць» нельга ні пры якіх абставінах, бо яна якраз і ёсьць самым важкім складнікам нашай нацыянальнай адметнасці, нашай культуры. Зразумела, што і нашай нацыянальнай дзяржавы.

А ці шмат сёння ўвогуле людзей, з якімі магчымы хаця б праства пагаварыць па-беларуску? Мяркую, што многі з нас не раз адчувалі ў жыцці гэткі «асадны», «рэзервацыйны» комплекс, калі за дзень ні аднаго роднага слоўца не пачуеш! А часам з-за сваёй беларускасці нават і на непрыемнасці нарываешся. У такіх выпадках не раз пераконваўся, што сваё трэба абавязкова адстойваць. Мы ж абараняем у выпадку якой-небудзь небяспекі сваіх родных і близкіх...

У свой час, працуячу ў часопісе «Беларусь», зайшоў па справе да аднаго ваенага начальніка. У

Фота www.f-styl.info

адказ на маю беларускую мову ён строга спыніў мяне: «Говорите на нормальном языке!». «А, — цвёрдым голасам кажу яму, — вы служыце гэтай краіне і лічыце адну з яе дзяржаўных моваў ненормальнай?! Вельмі цікавая сітуацыя! Трэба пра гэта далажыць вашаму міністру!» Знікавеу адразу начальнік, пачаў даваць задні ход: «Да что вы, что вы!... Я же совсем не против!» і г.д.

Але галоўнае ў гэтай сітуацыі — не забываць вядомае біблейскае «Мы тут не для таго, каб праклінаць цемру, а запаліць ліхтары». Нашы звыклыя песні-жальбы пра ўціск нашай мовы — малаэфектыўная реч, бо сітуацыя наша шмат у чым «джунглевая» — практуюць найперш не прававыя нормы, а законы джунглій, дзе прызнаюць толькі сілу і слабейшага праста спажываюць на абед. Ну а раз так, то ня ў нас яе ўжо зусім няма? Зразумела, што я тут маю на ўвазе не пудовыя кулакі, а найперш сілу духоўную.

Але вернемся да нашай тусоўкі. Паўтаруся, я чалавек зусім не тусовачны, але ў апошнія гады зрумееў, што калі творца па найкіх прычынах пачынае дыстанцаўша ад близкіх па духу людзей, то тым монца сябе абкрадвае. І сноўдающа па вуліцах самотныя, непрыкяняныя, часта нікому не патрэбныя, творцы, ігнаруючы з прычыны розных крываў і амбій сваіх братоў па пяры. Не буду казаць за ўсю Адэсу, але я сам даўно ўжо адчуў, што нідзе мне не бывае так добра, як са сваімі. Прычым з такім, якія яны ёсьць, з усім іх прыбамбасамі і фокусамі.

На пісьменніцкіх вечарынах, якія сёння, на жаль, не такая частая з'ява, слухаючы выступы калегаў-творцаў, я заўсёды атрымліваю сапраўднае задавальненне. Такія выступы — гэта заўсёды маленькі творчы шэдэўр, выкананы па ўсіх законах жанру: завязка, кульмінацыя з абавязковай канстатацияй звышзадачы, развязка. Куды там якому-небудзь тэатру!.. Кожны з гэтых людзей сам ёсьць тэатрам... Хаця, часам — і эстрадай, і цыркам...

Быў, да прыкладу, нядаўна на прэзентацыі адной кнігі, складзенай з артыкулаў беларускіх пісьменнікаў пра свае мясціны,

прычыны імклівага абвалу і знаходзяць іх у няправільнай стратэгіі, неашчаднасці, нядобайнасці і г.д. Усё гэта, мусіць, мае месца. Ну не пашчасціла беларусам на эканамічных геніяў, якія ў павялі нас жалезнай рукой да рынка-раю! Але прычыны такога кшталту крэзісаў, як сведчыць гісторыя, шмат глыбей, чым няслышнай эканамічнай стратэгія або тыя іншыя памылкі палітычных лідэраў.

Што цікава, сёння шмат хто з «дасведчаных» даводзіць, што ён, і толькі ён заўсёды прадказваў немінучы абвал усяго, што можа абваліцца. Вядома ж прадказваў, як, зрештой, і тыя два сыны аднаго бацькі, якія заўсёды правільна прадказвалі надвор'е: адзін «блібраваў» даждж, другі — ясны дзень! Проста тыя, хто быў за «ясны дзень», сёння маўчаць у анучку. А большасць нашых землякоў, нават ужо адчуўши, што пачало трэсці на бэздарожжы, дэмантравалі невычарпальны аптымізм. Маўляў, як-небудзь «Вырулім».

«Вырулім», зразумела, бо ѿ сваёй дойгай цывілізацыйнай эвалюцыі не раз даказвалі, што мы трывушчыя. І калі крэзіс у асобнага чалавека ў горшым выпадку заканчваецца смерцю, то для іцлага грамадства гэта малаверагодна. (Прынамсі для нашага яшчэ не тут і не ціпер!...)

Як вядома, заснавальнікі марксізму ў свой час адкрылі для нас так званыя «базіс» і «надбудову». Добрую, быццам бы, справу зрабілі, але наўзнак перабытага іх месцазнаходжанне — што ёсьць насамрэч базіс, а што — надбудова. Вынік не прымусіў сябе чакаць. Эксперымент на 1/6 зямной сушы, дзе ўсё рабілі амаль паводле Марксовай мадэлі, стаўся, мякка кажучы, непераканальным. І пытанне пра тое, што ёсьць першасным — духоўнае ці матэрыяльнае, здавалася, было знятая раз і назаўсёды.

Але, як аказаўлася, не назаўсёды.

Менавіта мы — насыльнікі Беларусі — сталі сведкамі, як базіс вярнулі на ранейшую месцу, ігнаруючы вартасць духоўнага складніка. А ў змрачнаватых лабірінтах эвалюцыі ён і ёсьць правадніком, без яго грамадству цяжка знаходзіць шлях праз «міннае поле» фінансавых і эканамічных фугасаў. Духоўная «падслепаватасць» вядзе прости на іх — адсюль і эканамічныя крэзісы, выбухі, абвалы. Не маючи духоўных арыенціраў, проблематычна стаць раўнапраўным суб'ектам сусвету, самадастатковым народам, які не толькі на падачкі моцных спадзяеца. І гэты закон жорстка спрацоўвае ва ўсім свеце, незалежна ад эканамічнага стану тых іншых краін. Адсюль і там крэзісы. Яшчэ Мікола Гусоўскі пісаў, што «Багацце духоўнае — злата дзяржавы». А што як не «злата» дастаюць з куфэркаў, калі надыхаць цяжкія часы? Ці варта тлумачыць, што наша «злата»

— гэта наша эксклюзіўная нацыянальная спадчына, — галоўнае духоўнае багацце беларусаў.

Дык ці не час і нам дастаць сваё «злата» і заткнуць пашчу крэзісу? Якім чынам? Звесці прачытаў пра расійскую інтэлігэнцыю, што яна нават і «недабітая», але тым не менш здольная ўплываць на грамадскую свядомасць. То ж, робячы пэўную карэкцыю на нашы ўмовы, мае рэальную магчымасць работы і нашая інтэлігэнцыя. А найперш яе «баявы атрад» — майстры слова. Але каб слова гэтай «тусоўкі» загучала, патрэбна ўсе нашы разбэрсаныя сілы сабраць у адзін кулак, што проста немагчыма без трывалай карпаратыўнай кансалідацыі. І тады слова творцаў у гэтай краіне перастане нараэшце быць звычыльм «бліяннем ягняці» перад моцнымі гэтага свету, а цвёрдым, прынцыповым словам прадстаўнікоў сапраўднай духоўнай эліты нацыі, таксама адказнымі за яе лёс.

Нехта слушна спытае: а ці існуе ўвогуле такі алгарытм, каб сабраць некіруемую сёння творчую «тусоўку» ў адзін кулак? Гэта ж зусім нерэальна!

Рэальна, бо крэўнае ў нас вялікім адно!.. Раэльна, калі для нашых творчых (як і ва ўсіх беларусаў — патэрналісткіх!) душ знойдзеца сапраўдны «пастыр», здольны павесці за сабой і мабілізаваць на канкрэтную справу! Но вядома, што карабель, які тоне, без капітана шанцу выплыць не мае! Рэальна, калі мы ўсе сваю пыху (гэта ж я, я — самы лепшы, самы геніяльны!) схаваем і да лепшых часоў «замарозім» сваё ўнутраныя канфлікты. Рэальна, калі ў нас знойдзеца самае банальнае цярпенне і, як ні дзіўна, ўсё тая ж вера, без якой не з'яўляеца ў гэтым свеце нічога добрага, прыгожага і стваральнага. І, урэшце, рэальна, калі мы ўсвядомім, што больш шанцаў можа і не быць, і наступныя пакаленні прости не будуть ведаць такога слова: «беларусы».

Ёсць і іншы алгарытм. Мы працягваём цягнучы яе воз кожны ў свой бок. І тады, як сведчыць гісторыя, рана ці позна на целе Айчыны ўтвараючы расколіны, якія паступова ператвараюцца ў бездані. То бок пачынаеца яе дзяліць. А гэта грамадзянская вайна, з якой нацыя выходзіць заўсёды знямоглай і пакалечанай. Як потым шмат часу патрэбна ёй на выздараўленне! І суседзі нас зноў пакінуць далёка ззаду. Гэта ў лепшым выпадку.

У горшым — патрапім-такі нараэшце ў даўно прагназуемыя гарачыя брацкі адымкі, з адзінай тэртырый, адзінай валютай. Цяпер ужо назаўсёды, бо гісторыя трох спробаў не дзеіць наўежаў. Вось тады ўсім нашым тусоўкам — і творчым, і палітычным стане жыць «лучшэ» і «веселее». Но наўежа юны будуть патрэбнымі ў Адзінай і Недзялімай, дзе зусім іншыя духоўныя імператывы?

ВЕРШЫ

ЗАЛА ІГРАВЫХ АЎТАМАТАЎ

Марыя МАРТЫСЕВІЧ

Смерць у Вене...

Я хачу быць пенсіянеркай і жыць у Вене,
үсё жыцицё выкладаючы там Буалё ў
Малерба,
каб Дунай кожны Божы дзень ля мяне
струменіў,
і каб кахлю ў ваннай мне клалі дужыя сербы.

Мець сябровак у Грацы; ліць мужу
ў каву канъяк ці
арманьян; не раздумваючы, Еўропа
ці не Еўропа, —
жыць у Вене ішасліва ѹ доўга ѹ памерці
на трэцім акіце
«Парсіфала» на левым ці правым балконе
Штатсона.

Пастанова

З 1 ліпеня ѹ кожным му-ні-цы-па-лі-тэ-це
павінны ляжаць пералік правоу Пазії

ў свеце:
- зрабіць кар'еру ад вясковага дурня
да гарадскога вар'ята;
- колькі разоў маюнкуца і трапіць
праз гэта за краты;
- (на выбар) не быць зразумелай /
быць «глупаватой»;
- гандляваць натхненнем;
- натхняцца любою Музай;
- схіляцца аднолькава перед крыжом,
паўмесяцам і мезузай;
- нават у планетарны хадзіць
са сваімі зорамі;
- пры косянай зручнай нагодзе прысягаць
над разорамі;
- не сядзець на месцы ѹ, мянючы гарады,
хапаць кіроўцу за руکі, калі той вязе
не туды, —
хай гэта ѹ створыць аварыйную
абстаноўку на трасе,
хай і будуць пляткарыць потым,
што Пазія напілася.

Міратворчасць

Дрэнна, калі міратворца страліе ѹ паветра.
Добра, калі міратворца стварае міра.
Проста з паветра, поўную блакітнью каску,
на патрэбы як простых вернікаў,
так і кліру.

Бо калі міратворца спраўна стварае міра —
то тады цудатворца спраўна стварае цуды,
і паводле пляну ўсё: плача Божая Маці,
і цалуе Юда, і пасміхаецца Буда.

Exropol mon amour

1.
А на выездзе з гораду цемра была,
быў на выездзе з гораду корак,
і ранкі рубінавага святла
душыліся на выездзе з гораду.
Як заўсёды ѹ пятніцу, дзеци сяла
выязджали з гораду ѹ морак.
У заторы было немагчыма праісці
між «фольксвагенам», «шкодаў» і «бэхай»;
у той вечар — і ўвогуле па жыцці —
ў гэты горад ніхто не ўехаў.

2.
На каўчэг бы іх не пусцілі, гэтую пару.
Яна пілавала яго, заглушаючы зліву ѹ
трафік:

— Гэты хрен зачыняе вонкы, а ўсім — пофіг!
Сказы яму, ты же мужчына, не стой,

як публік!

Грэбаны МАЗ, мы тут задыхнемся нафіг!

І праўда: адзін з пасажыраў (а дожджэ ужо
ліў сіяною)
задрайваў аўтобусу люкі, нібы зашываўраны.
Некаторым з нас ён нагадаў Ноя
тым, што быў п'яны.

3.
Купіла сабе шлёткі сінія,
актуальныя ѹ гэтым годзе.
О «Экспабель!» Сэрыца Сіры!
О слонікі твае на заходзе!

Дзякую, што пасылаеш мне
бусы гэтыя і штаны,
але памятацьму да скону
калыску сваю — Жданы,
соннае прадмесце Сайгону.

4.
Тэма патрыятызму раскрыта на сто
адсоткай
удыялогу: «Аўтойны раён» — «Я жысу там!».
Гэта няблізкі свет, бо скуды не даходзіць
сотка,
затое паветра апоўначы пахне
кунжустам,

бо хлебзавод №2, што ѹ тваім двары,
усяночна дурманіць горад духмяным
кадзілам.
Што б ні напаткала цябе — канец свету
ці выбары,
мама адчыніць і запытаеца,
дзе ты хадзіла.

Зала ігравых аўтаматаў. Ранак

Зала ігравых аўтаматаў, шчасная
сінекура
для прадпрымальных халопаў,
якія не дабеглі да Сечы.
Маладая бармэнка пялесткамі
французскага манікюра
Гладзіць шэфу, што спіць, вусы і нацягвае
яму плед на плечы.

Бо яны тут з ночы на гэтым
кандыцыянеравым скавышы,
І з імі вось гэтыя двое, ѹ вачах у якіх пуста.
І, магчыма, зазывчай вочы —
люстра душы,
Але сёння для гэтых двох экран аўтамату
— люстра.

І магчыма, вось гэты ѹ касусе заб'е
бармэнку і возьме касу,
а вось гэты ѹ джынусе тут, як і я, выпадкова,
але пакуль асвяталяюць ім выхад
на запароўскую трасу
дэве цымяныя лямпы і жабка, сямёрка,
падкова.

Зала ігравых аўтаматаў. Вечар

Зала ігравых аўтаматаў. За сценамі зліва.
Стральцы, што выбраліся на ўік-энд
у Вялікое Княства.
Ганец у чаканні дэешы ад Курбскага
Янку Жахліваму
Азіраецца па баках і ныркамі чуе пастку.

Цеця Валя

Сёння славіца Дзень святога...
Ты ніяк не згадаеш, якога.

Можка, Марціна?
Значыць, трэба смажыць гуся.

Можка, Губэрта?
Значыць, нельга застрэліць лася
(ну, ці іншага звера — не ѿрыфму,
але з рагамі).

Ераніма мо? —
Біблію перакладзі, каб гасцям было
лепей відно.

Мо Сільвестра? —
столік журнальны штурні праз акно,
каб не бlyтаўся пад тваімі даўгімі ногамі.

* * *

Aх, за жыцицё маладое ці мала
ты насвяткавала?

Помніш, быў Мікалай,
ліў віно цераз край,
зводзіў бровы ѹ казаў: «Варыцца!» —
і чорт леваруч
падаваў цынамон,
і анёл праваруч —
карыйц?

А помніш, у амбасаду Швецыі
запрашала Люсія,
частавала печывам?

А помніш, як Сэbast'ян
забягаў у цір
і ставаў пад цэль
у чаканні нечага?

Ці як усе святыя
закупіліся — і купаца
на фазэнду Яна,
і быў чэрвень,
была рака
і была паляна,

Элым раскладаў агонь,
Кацярына прынесла кола,
якім яе катавалі...

Але ўсё. На павестцы люты,
віншуй цёцю Валю.

* * *

Што значыць «народзіны ўлетку»?
Чаго ж яе так называлі?
Купляй паштоўку і кветку —
ВІНШУЙ ЦЁЦЮ ВАЛЮ!

Шэфа на працы падмазалі,
з хлопцам дома пабалівалі,
цяпер — пррамы абавязак:
віншуй цёцю Валю!

Падары ёй сэрыца — махровае
чырвонае сэрыца,
расскажы пра вакацыі ѹ Рыме,
тра смерць у Венецыі...

Ах як пекна там зараз — у Марка на
карнавале!..

Але ты ѹ Беларусі,
ТАМУ —

віншуй цёцю Валю!

Павіншуй цёцю Валю, кепская ты
пляменніца!
Павіншуй цёцю Валю, а піша яшчэ!!! —
пісьменніца!

Заўтра Стрэчанне.
У Сімёона пад лыжачкай ные —
пігулкі стары бярэ.
Павіншуй цёцю Валю, нядзяячая,
Ічэрствая дрэнь.

ФРЕСКІ

ВОЧЫ ЗАСМУЧОНЬЯ

Барыс ПЯТРОВІЧ

**У Krakаве, на пляцы,
слушаючи голас гісторычнае
трубы, Генадзь не ўяўляў
сябе ў сярэднявеччы, бо
назіраў за абсолютна сучаснай
дзяўчынай, якая стаяла
непадалёк і зусім не думала,
што ён употайкі сочыць за
ёю; дзяўчына была ў цёмных
джынсах, якія цесна абліягали
ейныя вабныя формы, і ў
кароткай ружовай сукенцы,
што акрэслівала стан і давала
падсветку міленькаму
тварыку «пекнай паненкі», з
якой прыемна было б правесі
вечар у цёплай гутарцы
пра лёгкі палёт душы над
той мітусней, што завецца
жыццём...**

дзяўчына слухала знакамітага кракаўскага трубача прымружыўшы вочы, нібыта і няма ў сівеце лепшай музыкі за гэтую, нібыта ўпітваючы той, па вялікім рахунку не дужа меладычны, сігнал усім целам... «Полька, якая прыхадзела здалёк на радзіму і цешыць сябе судакрананнем з жывой легендай», — падумаў Генадзь пра яе

але — ён памыляўся, што дзяўчына нічога не заўважае вакол

яна даўно ацаніла ягоны зацікаўлены позірк і тое, што ён, як заварожаны, стаіць побач і не зводзіць вачэй не з трубача ўверсе, а з яе

таму, відаць, думаючы, што ён так і не адважыўшы падысці да яе, дзяўчына раптам сама звярнулася да яго:

«пан замежнік?» — спыталася, і ён здзівіўся: па чым яна змагла гэтага вызначыць: у Еўропе цяпер так перамяшалася ўсё, што знешне распазнаць чужынца практична немагчыма...

«так», — адказаў ён, не дадаўшы больш нічога і прылічываючы варыянты: ці гэта добра, што яна ўбачыла ў ім замежніка, ці кепска?

«а адкуль вы: здалёку ці зблізу?»

«зблізу, хутчэй зблізу...»

«так я і падумала... ці не з Беларусі?»

«о! а як вы здагадаліся?» — Генадзь шчыра не стрымаў свае пачуцці ў надзеі на прыязную гутарку і пра што, якая можа незадважна перарасці ў больш близкае знаёмства

«па вачах засмучоных...»

тутён заціх, замоўк, праглынуў язык, не знайшоўшы што сказаць, бо рыхтаваўся да лёгкага фільтру, да «бла-бла-бла», а яму пра — «вочы засмучоныя...»: які можа быць фільтр з «вачыма засмучонымі»?

размова вялася, зразумела, па-польску, і іх можна было прыняць за даўніх сябrou, што прызначылі на гэтым пляцы спатканне, альбо (тут ужо Генадзь цешыў сваё самалюбства) за каханкаў... ці, нарэш-

фото Олега Дараšкевіча

це, — за калегаў па працы, што сімпатызуюць адно адному, але, сустрэўшыся ледзь не выпадкова, радыя падоранай магчымасці пабалакаць ні пра што, «прыннохацца» з надзеяй, што гэта зможа (так-так!) потым незадважна перарасці ў больш близкае знаёмства...

«але чаму пані падышла да мяне?» — урэшце не стрываў і спытаў Генадзь

«цяжка сказаць... здаеща, не маю нейкага інтерэсу надзвычайнага, проста... проста адчула родную душу...»

адказ гэты быў прыемным Генадзю, прынамсі, інтрыгуюным...

«дзіўна, але і мне так падалося, калі я пабачыў вас тут... таму і вылучыў сярод іншых... дарэчы, а вы, відаць, таксама не з Польшчы?» — апошняе ён прамовіў амаль упэўнена

«не, вы памылітесь, я адсюль, з Krakава... тут нарадзілася і жыву... а дзе вы спыніліся?»

«у гатэлі, недалёка, побач»

«калі не супраць, я вас праіду, каб не заблукalі, незнаёмцу ў нашым горадзе лёгка заблukaць...»

зразумела, Генадзь быў не супраць, вечар гэты ў яго быў вольны, і яны пайшли

яна, бы даўняя знаёмая, адразу ж узяла Генадзя пад руку, і яму стала трохі не па сабе ад ейна смеласці і непасрэднасці, якую ён пакуль не хашеў называць навязлівасцю...

яму яшчэ хацелася, каб яна пайшла да яго ў нумар, дзе мелася пляшачка някепской «Крамбамбулі», і яны маглі б працягнуць іхняе знаёмства за келіхам нясумнага напою, але ён паціху пачаў ужо сумнівацца ў сваім жаданні

Генадзь любіў сам выбіраць і не любіў, калі яго выбіралі, прытым гэтак настойліва: сама падышла, спытала, набілася правесі... «але ж тут ёсьць узаемнасць, — супакойваў ён сябе, — ты ж і сам вылучыў яе ў натоўпе на пляцы... дык адайся волі лёсу і парадуйся, што шчасце само йдзе ў твае адзінокія руки...» а ўтym, што гэта шчасце — не вершыць не выпадала ні хвіліны: ён быў трошкі псіхолагам і ўмёў бачыць людзей навылёт, таму ў шчырасці гэтай дзяўчыны не сумніваўся ніколькі, а да таго ж, была яна надзіва статнаю — такай якраз, якія яму падабаюцца...

адзінае, што перапыняла Генадзь — гэта яе нечаканая незвычайная шчырасць і адкрыласць: вось так падысці да абсолютна незнаёмага чалавека і пайсці з

ім пад руку... ці няма ўсё ж за гэтым нейкае пўзнае мэты? альбо, прасцей, ці не прасталытка яна — звычайная самадайка, якая так лёгка «зняла» кліента? і ці не йдзе за імі ўслед ейныя суцянёр?

Генадзю вельмі карцела азірнуцца, але ён не рабіў гэтага, каб не расчараўца, бо надга ж лёгкай і нязмушанай была іхняя размова, а гаварылі яны ўжо...

пра што яшчэ можна размаўляць у старым культурным мясяце, як не пра мастацтва, і дзяўчына выявіла сябе дужа дасведчанай і цікавай суразмоўцай, асабліва што тычылася рэнесансу ў жывапісі... што ж, калі і ўхта ўслед — дык хай ідзе...

«вось і гатэль», — сказала раптам дзяўчына, Генадзь ажно спыніўся размова: так нечакана хутка яны прыйшлі: — «вы дома... дзякую за кампанію... да пабачэння...»

Генадзь разгубіўся... намаляваў сабе дарогай гэтакі працяг, а тут адразу — да пабачэння...

«як, вы не зойдзене да мяне на... каву?»

«не, я не магу ісці да незнаёмага мужчыны»

«мне падалося, мы ўжо стогадоў знаёмы... не ведаю што, але нешта нас з вамі яднае — ці не так?»

«і я адчула... еднасць... нейкую пакуль невытлумачальную еднасць... таму і падышла да вас не думаючы, а аддаўшыся незразумеламу павеву... і, каб разабрацца з тым, пайшла вас праводзіць...»

«ну дык якраз самы час разабрацца да канца — чаму і адкупль...» — Генадзь не настойваў, не, але яму чамусці расхадзелася вось так праста развітаца з дзяўчынай... тым болей, зноў жа

ваўся ў ейных словах, рухах і паводзінах ён адчуваў надзвычайную шчырасць... сустрэць, як кажа яна, «родную душу» і праз пяць хвілін — развітаца мо і назаўсёды... не, яму гэту гэта не хацелася

«вось мая візітоўка, — працягнула дзяўчына картку, — будзе час — патэлефануцьце мне заўтра... і мы ўвечары спаткнемся дзе-небудзь у кавярні»

Генадзь быў рады і гэтаму

у Krakаве ён прыехаў папрацаваць у бібліятэцы мясцовага ўніверсітета, сабраць матэрыял для доктарскай па гісторыі польска-беларускіх стасункаў менавіта ў сярэднявеччы, і быў тут упершыню: у гатэльнім нумары ён расчыніў тулу пляшачку, сядзеў, смакуючы пітво, згадваў

яны селі наспраць адно аднога — вочы ў вочы — і замовіў каву, прости каву; Генадзю карцела загаварыць, але ён пакідаў гэтае

права за дзяўчынай, а яна чамусці маўчала, сядзела, паклаўшы руکі з тонкімі пальцамі піяністкі на драўляную, не засланую нічым

лося ў першы ж ягоны вечар у чужым горадзе, і думаў, што яно не можа быць выпадковым — нешта ж спадзіўгla дзяўчыну ці не ў два разы маладзейшую за яго праста так падысці і пазнаёміцца... і чаму яшчэ да гэтага ейнага кроку ён ведаў, што так і будзе? і чаму ён цяпер не ведае, што будзе далей: ці ўбачацца яны з ёю яшчэ, бо нешта ж яе спужнула... ці не назаўжды?.. Генадзь спрабаваў зазірнуць у будучыню — і нічога там не бачыў... згадваў ейныя дзіўныя слова пра «вочы засмучоныя» і «родную душу» і не мог супакоіцца... тым болей, не мог дараўваць сабе, што не распытаў яе, а паддаўся на лёгкую размову пра мастацтва, з якой мала што запомнілася, хіба ейныя развагі пра Леанарда і нечаканы пераход да Маціса, якога яй сам ён вельмі любіў, але... але ж колькі было той размовы: пяць, ну сем хвілінай... Генадзь думаў, што яна музыкант альбо кампазітар, гледзячы не толькі на яе пальцы, але і на тое, што яна ўслыхаўвалася цяпер у недалёкую музыку, што далаўтала да іхняга століка ад барнае стойкі праз шум кавярні; музыка была класічнаю, штошто, а ўжо гэта Генадзь, чалавек далёкі ад музыкі, мог разабраць, нешта з Шапэна, бо гучаў раяль

яна заслухаўся так, што Генадзю падумалася: забыла пра мяне; музыка скончылася, і яна, нібы ачнуўшыся, сказала: «люблю гэтую мелодию... у ёй такая самотная восень...»

Генадзь кінёў, злёгку прымрэжыўшы вочы: файна

яму і сапраўды было файна сядзець у гэтым тлуме, глядзець на прыгожую дзяўчыну... маўчаць і думачь: хто яна? адкуль прыйшла ў маё жыццё? дзе працуе, кім працуе? відавочна, што не швачкай на швейнай фабрыцы і не сакратаркай на нейкай фірме, хіба бібліятэрук? ці ўсё ж яна займае музыкай? а мо выкладае ва ўніверсітэце.. ці школе?

прынеслі каву, маўчанне зацінулася, і Генадзь нарэшце адважыўся прамовіць:

«можна вас спытаць, — сказаў ён ледзь чутна, яна адпіла глыток і хітнула галавой: так, можна, — чым вы займаецеся ў вольны аднаведвання гэтай кавярні час?» — яму хацелася тонкасці, якую навейвала ўся сітуацыя, а атрымалася як звычайна грубавата, бо ў лоб; ён зразумеў гэта адразу, аднак было ўжо позна: слова зліце з вуснаў, і Генадзь заўважыў, што расчараўваў імі дзяўчыну — лепш бы ўжо маўчаў... але пытанне прагучала, адказала так, каб зняць усе іншыя пытанні, што змусяць яго, і навесці на новыя:

«я мастава, скончыла акадэмію, мают майстэрню і зарабляю тым, што выконваю нейкія дызайнерскія замовы, а ў вольны час малюю для сябе... іducы ўчора дадому, я зразумела, чаму на пляцы падышла да вас... я працују цяпер над адной вялікай карцінай, і ваш тышак мінельмі падыходзіць... я хачу вас намаляваць... калі вы не супраць і зможаце знайсці час, то я хацела б вас запрасіць да сябе ў майстэрню... — памаўчала і дадала з мілай усмешкай, нібыта апраўдаўваючыся: — бачыце, атрымліваецца, я чалавек дужа практичны і не раблю нічога выпадкова...»

«так, — падумаў Генадзь, — куды ўжо практичнай...», — згадаўшы ейныя слова пра «родную душу», «засмучоныя вочы» і дзіўвячыся самому сябе, як лёгка ён патрапіў у пастку самаўпненых мараў — марных мараў, маразматычных мараў, мараў мараў

тыка... яму ўесь час, гледзячы на дзяўчыну, хацелася ўставіць у сваё думкі слова «старога»: старога маразматыка, але ён усяляк адганаў яго, гэтае слова, каб адразу не ўстаць і не сыйсці з кавярні...

«што за карціна? я яе пабачу? не сакрэт?» — Генадзь высіліў з сябе пытанні

«эскіз хіба пакуль... карціны яшчэ няма... толькі накіды... да шасціцотгоддзя Грунвальда хачу зрабіць... сакроту няма, але даруйце, пакуль няма я чаго паказваць... там будзе Вітаўт у цэнтры, і мне падалося, ваштвар, там, калі вежы на пляцы, калі вы слухалі трубу, вашыя вочы, асабліва вочы — я іх і цяпер бачу, мне трэба... словам, вы мне трэба на карціне... не адмоўце, не адмаўляйцесь... прашу вас...»

«вось яна, заходняя моладзь, заходняя практичныя жанчыны: ты разявіў рот на... а цябе тым часам «паймелі», скарысталі напоўніцу... — Генадзь не адказваў, маўчаў, назіраючы, як дзяўчына вышпіскае з сябе нібыта няўпэўненасць ці няўпэўненасць, і разумеючы, што ўсё яна даўно ўжо пралічыла і ведае, — зрешты, быць Вітаўтам на карціне, хай і не дужа вядомай мастачкі, але, магчыма, перспектыву на, не самы горшы варыянт... Вітаўт беларус — так было, так і будзе, калі я папазірую ёй...» — Генадзь думаў, адцягваючы сваю згоду, хоць, варта прызнацца, адразу адчуў, што адмовіца не зможа, не здалее, бо адмовіца цяпер — азначала б развітаца з дзяўчынай назаўсёды, а яму ча-мусыці гэтага не хацелася

назаўтра ўвечары Генадзь быў у майстэрні Малгосі — Малгажаты — так, яны нарэшце пазнаёміліся ў кавярні, і ён даведаўся ёйнае імя, якое яму падалося дужа польскім, хоць у аснове яго звычайнае єўрапейскае імя, папулярнае і на ўсходзе, і алетае не толькі Булгакавым — Маргарытам

майстэрня была адным вялікім пакоем, бязладна зачапляным, застаўленым, можна нават сказаць захламленым карцінамі, рамамі, розным іншым мастакоўскім рыштункам, заплямленым рознаколернымі фарбамі: у паўцемеры падалося — нібы падсохлай крыўёю... і ўвогуле першае ўражанне было, што Генадзь патрапіў ў сутарэнні вампіра... але ў адным з кутоў было зладжанае ўтульнае месцейка для гасцей і гаспадыні: стаяў стол, канапа, некалькі фатэляў — тут пілася кава і гутарыліся размовы

Малгажата хацела адразу пачаць працу, ёй нецярпелася — Генадзь бачыў гэта па напружаным твары і трыменні рук — і папрасіла яго расправніца па пояс, чаго ён не чакаў абсалютна, пагаджаючыся пазіраваць, але адмаўляюща было ўжо позна, і Генадзь мусіў падпрадкавацца, сам сабе думачуючы: добра, што не зусім нагала... Малгажата патлумачыла, што ягонае сучаснае адзенне будзе ёй толькі перашкаджаць потым, бо «апрануць» ёй «Вітаўта» ўсё роўна давядзенца ў рыцарскія латы...

што ж, можа быць... Генадзь расправніўся, сеў на зэллік, быццам на каня, і яны «пaeхалі»

напачатку Малгажата папрасіла Генадзя трохі памаўчаць, і ён, задумаўшыся, ледзь не заснуў на сваім кані: стома ўсіх ранейшых дзён, праседжаных у цягніках, а потым у бібліятэцы, раптам апанавала ім, думкі закалыхвалі розум, і ён на іншкі час стратіў нават уяўленне, дзе знаходзіцца — сцены паплылі... ён «спаў» з

Фота www.visitpolby

расплющчанымі вачыма, тымі самымі «засмучонымі вачыма», якія ў першы ж дзень разгледзела ў ім мастачка

трэсказаць, яна не памылілася і была не першай, хто сказаў Генадзю пра вечны сум, што пасяліўся ў ягоных вачах: але навошта ёй Генадзэў сум для князя-пераможцы? што хоча яна тым падкрэсліць ці проста паказаць? і Генадзь міжвотлі ўяўіў сябе Вітаўтам на кані і бітве, што шырэлася перед ім

ягоныя войскі зламалі супраціўленне крыжакоў і пагналі іх перад сабою... і Генадзь падумаў, што якраз у гэты момант вочы Вітаўта сталі засмучонымі, яны не былі такімі, калі дрогнулі і прагнуліся ягоныя воі, калі стрэлы крыжакоў падалі калі ног ягона ганя, калі здавалася: яшчэ хвіліна — і ліцвіны пабягнуць пад націскам нямецкіх рышараў... такімі яны сталі толькі цяпер, калі зыход бітвы быў зразумелы, прадвырашаны — да поўнай перамогі заставаліся хвіліны...

то сум у Вітаўта, а што за вечны і неспатольны смутак пасяліўся ў ім, Генадзю? з якой таікі паразы ці перамогі застаўся ён? Генадзь быў уздычны Малгажаце за гэтыя хвіліны роздуму, што падарыла яна яму, бо не было ў ягоным папярднікі моманту, каб ён проста спыніўся, сеў і задумаўся — уесь час забірала нейкай патрабнай і непатрабнай мітусня, як гэта бывае ў большасці людзей — нават хвіліны нібыта волі дзенебудзь у цягніку і то займаліся кампутарам, кнігай, газетай, нейкай справай, што не паспей дараўбіць... а каб проста сесці і задумаша: як я жыву? менавіта, проста: як я жыву? без нейкіх падрабязніц, дык на гэта часу не заставалася абсалютна

Малгажата майвала — рэзка, хутка, нібыта спішаючыся, раз-по-раз кідаючы на Генадзя імклівія фатаграфічныя позіркі сваіх прыгожых, напружаных вачэй, і ён хоць і заўважаў гэта нейкім бакавым зрокам, аднак не надаваў таму ўвагі: ён быў не тут, ён быў недзе там, дзе бываючы людзі ў сне, хоць ён не спаў і вочы ягоныя быўлі расплющчаныя, але позірк ягоны блукаў унутры, па ўсім целе, знаходзячы там пачуцці і жаданні яшчэ да канца не асэнсаваныя, не ўсвядомленыя, але ўжо аформленыя ў існыя катэгорыі, якія яму заставалася толькі дакладна назваць, не саромеючыся самога сябе

так, ён хацеў гэту дзяўчыну, і чым болей назіраў, між іншымі нібыта, за ейнаю працай, тым далей канкрэтныя заслугі ягонае жаданне, ажно да таго, што, калі б ён не сядзеў цяпер, а стаяў, то можна было б тую жарсць заўважыць

яна была прыгожая ў сваёй працы — Малгажата, як прыгожымі вываюючы людзі адхойленыя, яна была пажадна... але ці вартапацівасць Малгажату за працай, каб даць уяўленне, з чаго бралася тое Генадзева жаданне, відаць, гэта не важна, бо бывае яно не таму, што пэўная жанчына падабаецца — яно бывае звычайна з нічога... і калі праз нейкі час «чужымі» вачыма паглядзець на аўтак твайго захаплення, то можна толькі расчараўвацца ў сабе самім, але ці ж гэта галоўнае ў дадзены момант? і дзе ўяўіць тэя чужая вочы якраз тады, калі яны табе патрэбныя...

але — ці патрэбныя? навошта разбураць толькі што народжанае шчасце спаткання з цудам, пакуль цуд здаецца цудам, хоць ты і ведаеш, што цудаў у свеце няма

Генадзю захацелася пачуць голас Малгажаты, голас, які трохі пісавала польская мова, прызначная для ложкі — шапаткай і ласкавая, пышчотна-эрэтычная менавіта ў ложкі, але занадта шчымліві-шыпичная для звычайнай размовы, якая не павінна ні ў што перарасці

чаму не павінна? ды таму, што ты, Генадзь, пэўна, зацікавіў Малгажату толькі як мадэль, як звычайная натура, якой перабыло тут нямерана — дык што, з усімі спаці? гэта мужчыны-мастакі могуць дазволіць сабе такое, а ў жанчынаў... а як бывае ў жанчынаў-мастачак — ты ведаеш? зрешты, а што: жанчыны — не самкі... што, ім таксама не хочацца ласкі... тым больш сучасныя заходнія жанчыны, якім аддаща, што шклянку вады выпіць — так, прынамсі, лічаць постсавецкія мужчыны, якія ніколі не былі на «распуснім» заходзе

«у цябе ёсць мужчына... муж... сябар...» — без анікога пераходу падыху спытаў Генадзь у Малгажаты

«ёсць, — адказала яна, не адрываючыся ад працы, — сябар... мы жывем з ім ужо чатыры гады — у грамадзянскім шлюбе»

«значыць, перспектываў у вас няма, — падумаў Генадзь, — і ўсё ўжо прыгелася, і ніякіх авабязыкаў адно перад адным... добрая схема

прыдуманая невядома кім невядома і для каго, ад якой усе пакутуюць, але ніхто адмаўляюща не хоча, бо — свабода, блін... а ці ёсць у гэтым свеце нешта больш важкае за яе, свабоду?... «ёсць!» — сказаў Генадзю ўнутраны голас, але ён прыдушиў яго ў зародку, каб не каўкаў і не псоваву настрой...

«ён цяпер у Германіі, — працягвала Малгажата, — жыве там у «Тахелес», ведаеш? (Генадзь кінёў — хто ва ўсходніяй Еўропе не ведае той мастакоўскі свінушнік...) нядыўна я была ў яго, але не вытрымала там і сутак — не маё гэта... вярнулася сюды — тут нават хмары не такія шэрыя і дождж не такі нудотны»

«і адзіната не такая самотная...», — Генадзь гнуў сваё

Малгажата падняла вочы на яго і, можа, упершыню ўгледзела простым чалавечым, жаночым позіркам — Генадзя ажно скаланула і працяла навылёт: ён зразумеў раптам, якім адзінотным можа быць чалавек сярод людзей... зірнула і апусціла вочы. нічога не сказаўшы, сказаўшы тым усё...

Генадзю стала страшна — натуральна страшна: навошта ён перавёў разомову на самае балючае? дзе тая лёгкасць, якой хацелася, і як перайсці цяпер ад вачэй, засмучоных адзінотай, да вачэй, засмучоных каханнем?

ён з'ехаў з Беларусі не толькі зля працы над доктарскай — праца гэта магла б і пачакаць, як чакала яна ўжо некалькі гадоў — Генадзь з'ехаў яшчэ і таму, што цяжка давалася яму развітанне з ягоны першай і адзінай сім'ёй, з ягонымі дзецьмі, і, хоць гэта было і прасцей, — з каханай жанчынай, мачі ягоных дзяцей, якая здрадзіла яму і сама пранавала развод, бо не магла больш падманіваць яго і жыць на двух мужчынаў... банаальная гісторыя, якая тады банаальная, калі яна чужая, а не твая, бо «ўсе шчаслівія сем'і шчаслівія па-свойму, а няшчаслівія...» і гэта далей

і таму, каб забыцца на нядыўні, каб пазбыцца пачуцця, што распіралі яго, бо крыйда ўсё ж жыла ў ім: не ён кінёў, а яго кінулі, здрадзілі ягоны веры і насыяліся з яго шчырага, наўнага даверу, растапталі ягонае каханне... — і хацеў акунущца ў гэту прыгоду з галавой, але, відаць, схапіўшыся за першую ж, што трапілася пад руку, за гэту дзяўчыну, ён памыліўся ў сваіх чаканнях, бо калі сус

тракающца дзве адзіноты, вельмі рэдка бывае з таго нейкі плён

«так, не такая самотная... — прамовіла Малгажата, — я разумею, што ён ужо адтуль не вернецца да мяне, болей за тое — я ведаю гэта, хоць і не хачу пакуль сабе прызнавацца ў тым, ведаю, бо бачыла там ягонага сябра, з якім ён жыве... як жыў са мною... Божа, злітуйся, што я вярзу...» — Малгажата адклала пэндзлі і закрыла твар рукамі

у кавярні, куды яны пайшли, бо не было сілаў больш заставацца ў змрочнай і шэрай, хоць і асветленай усімі электрычнімі лімпачкамі, майстэрні Малгажаты, маўчанне працягвалася

Генадзь не разумеў, што перашкаджала ім узяць вось цяпер, і раскрыцца напоўніцу, наталіцца супераждываннем, раскрыцца адно перад адным, і тое, што яны былі з розных светаў, якраз ізбліжала іх, а не аддаляла, павінна было стаць асновай шчырасці, якая была нарадзілася напачатку, але не стала...

не стала, бо нешта перашкаджала... нешта, што не выкладаць словамі і не вытлумачыць нават самому сабе... Генадзь глядзеў на Малгажату насупраць, бачыў на шчырасці плямку недавыщертай фарбы, якую пакінула яна, схапіўшыся за твар рукамі, і не мог нават склаць ёй пра гэта, хоць, магчыма, яна, гэтак плямка, магла бы быць якраз той крапкай, якая вывела б нас з раптоўнага ступару, ажыўіла б, расмышыла і стала адпраўным пунктом новых зносінай...

«мілае дзяўчыно, мілае, мілае дзяўчыно — якія мы блізкія з табой і якія далёкія... як мы разумеем адно аднога, але нам не скінціць тых путаў, што звязаюць нас па руках і нагах і не даюць кінуща разам у вір з галавой, бо... бо ёсць у нас яшчэ душа, якая свецицца праз вочы засмучоныя і выдае нас...» — так думаў Генадзь, а пра што думала ў гэты час Малгажата — ён не ведае

у той вечар яны моўчкі развіталіся, і нішто, нішто не казала пра тое, што яны больш не ўбачацца

так, пры ўсім пры ўсім, што наперадзе ў іх было цэлае жыццё, што Генадзев месяц у Кракаве толькі пачаўся, больш з Малгажатай яны не бачыліся, хоць ён некалькі разоў парываўся набраць ейны нумар... але адкладваў тэлефон, так і не націснуўшы на выклік... аднойчы, за колькі дзён да ад'езду, калі Генадзь стаяў ля вакна, яму падалося, што насупраць увадзе ў гатэль стаіць Малгажата... «Божа мой, — падумаў ён, — гэта яна... і, мажліва, прыйшла не першы раз... але нават к

ФОРУМ

18 (10)

БЫЛІЦА

ПЕЦЯ

Павел ЛЯХНОВІЧ

1

...— Ну-у, што? — Сказаў кэп экіпажу. — Краіне патрэбны герой, а служыць прысылаюць гаўнюкоў? Што «не»? Зараў пабадчым! Значыцца так! Хто не здолее хоць бы дзесяць разоў — хай аб адпачынку з выездам на радзіму не марыць!

Здарылася чарговая кампанія. Гэтым разам па філіадрыхтоўцы. Камандзір ваенна-марскіх начоўак, дзе служыў Пеция, сабраў экіпаж на верхнім юце, там у іх турнік, і прымусіў рабіць пад'ёмы пераваротам.

І ёсё. Хто два разы, хто троі, а часыцей маракі віслі у безнадзейных спробах, дрыгалі нагамі і саскоквалі. Толькі Пеция — ён кожную вольную хвіліну ля гэтага турніка праводзіў, — крутануўся дзесяць разоў. Мог бы болей, але навошта? Сказана ж — дзесяць! Камандзір спачатку абзываў матросаў «ахвярамі перарывання цяжарнасці», «рэаніміраванымі выкідышамі», пасля Пеци кіху супакоўся.

Пеция Васілевіч... Хлопец з нейкага Лагішына пад Пінскам. Пінскія балоты, Пінск... Гэта недзе ў Беларусі. Старши матрос. Грунтоўны да немагчымасці...

— Экіпажу трэніравацца! Штодзённа! — Падвёў вынік. — Любы джы-ай (малазразумела, але гучыць!) адной левай пераб'е дзесятак такіх як вы, выбачаюся, ваяроў, у момант. За выключэннем старшага матроса Васілевіча... Радзіма спадзяеца на вас, яна забяспечвае вас усім неабходным, каб вы маглі яе абараніць, яна...(тут кэп пажаваў ніжнюю губу — і што «яна...» працягваць не стаў). Караец: камандзіры баявых часцей! Рашарты аб заахвочванні адпачынкам — толькі праз турнік!

У гэты момант яго тузанула за язык нейкай халера:

— А хто здолее зрабіць (паўза, думаў, якую лічбу назваць, каб паставіць заведама немагчымую ўмову)... трыста пад'ёмаў пераваротам — адразу дао дзесяць сутак адпачынку... Без уліку часу на дарогу!

«Даю» было сказана занадта саманадзейна — улады заахвочваць адпачынкам кэп не меў, мог толькі хадайнічаць перад камандзірам дывізіёна.

Тым жа днём ён апынуўся ў заведванні Пеци. Мог жа трапіць, напрыклад, у штурманскую, ці там радыёрубку, або зазірнуць у машыннае аддзяленне, дык не — да Пеци ў хімпост! Камандзір карабля абавязаны «сістэматачна аглядаць жылыя і службовыя памяшканні...», а яшчэ «усебакова вывучаць увесь асабовы склад...» — ёсць такія сказы ў Карабельным Статуте.

— Што, галуба? — голас кэпа гранічна ласкавы і прыязны. — Паглядзім, што ў цябе тут... Ну, так сабе... Чыста... А адчыні-тка мне прыбор! А якія тут павінны быць засцерагальнікі? Га?... Мгм... Адпавядзе... Ты ўяўляеш, галуба шызая, учора размеркаваль-

ны электрашчыт адчыняю, а там замест плаўкіх засцерагальнікі — кавалкі арматуры ўстаўлены! Вось жа пі-й-яна-форта-гравісіма! Ну я некаму развалицу, хай толькі з камандзіроўкі вернецца... А ты малойца! Хоць адзін на экіпажы не ўломак існуе... І пост у цябе ў прыстайным стане...

— Таварыш камандзір! Вы праўду сказалі сёння, што калі трыста пераваротаў, то ў адпачынкі адпусціце? — Флегматычна цікавіцца Пеция.

— Ты што, сынку, гарпія твая мама! Я! Калі-небудзь ілгаў?! Эх, галуба! Разумееш, ёсць такая реч — афіцэрскі гонар... Афіцэр сказаў — усё! Памра, але зробіць!

— Ага! Мне ў ваенкамаце падпалкоўнік казаў — два гады буду служыць. А насамрэч сюды запёр, за Паліарнае кола, на троі. А яшчэ сваяк... — Нахабна выказвае Пеция сумненне ў існаванні афіцэрскага гонару.

— Ну, ты параўнаў — з ваенкаматаўскім! Яшчэ б з гэтym, каторым нават зброю не даюць... З будаўнікамі! Альбо, барані Бог, з міліцыянтамі. — Твар афіцэра сабраеца ў грымасу крыўды.

Разважаннямі пра гонар Пецио з магістральнай думкі не салхнучы:

— Таварыш камандзір! Я раблю-раблю тыя перавароты, але скура на далонях ад мяса адстae, балоча.

Тут камандзіра зноў тузанула за язык, і ён распавёў, як юнаком зялённым быў закаханы ў гімнастку, якія ў яе быўлі цвярдзяя далоні, як прыходзіў на трэніроўкі і бачыў на тых далонях скуранныя накладкі. А Пеция нетаропка выцягнуў аркуш паперы, аловак і папрасіў кэпа прынцыпавую схему накладак намаляваць.

Застаўшыся ў хімпасце адзін, Пеция пакапаўся ў сваёй гаспадарцы, выцягнуў халіву ад ялавага бота, дратву, шыла, іголку. Змалку быў гаспадарлівы...

А дні праць падлавіў камандзіра на верхній палубе. Якраз на юце, ля турніка. І ўжо накладкі самаробнія на далонях. І — ух! Трыста разоў адным духам... И чырвaneў, і мялілі знякавелы кэп, што вось праста зараз Пецио нельга на чыгунку ды ў Сінявскую, што трэба да камандзіра дывізіёна звяртацца, але ня зараз, а перад святамі («Ты ж, галуба, хочаш на Дзень ВМФ дадому трапіць?»). Бліжэй да Дня ВМФ ён у плашку разаб'еца...

2

...Перад адпраўкай кэп на ўласныя вочы агледзеў Пецио, папалохаў трывуналам на выпадак спазнення, зрабіў інструктаж па правілах паводзінаў, адпускны білет уручы. На ўсялякі выпадак дзені вяртання на календары чырвоным аблёв. Модарэнна чырвоным — колерам небіспекі і трывогі? Мо калі б якім зялёным, то ўсё спакайней было б?

Бо надышоў «чырвоны» дзень, а замест Пеция прыйшла з Беларусі тэлеграма.

А на вячэрнім дакладзе камандзір дывізіёна Пецикам паківіцца, таксама кантралюе, грб стары!

— Адпачынак прадоўжаны ў сувязі з хваробай, таварыш капітан першага ранга! На троє сутак. Ваенным камісарам. Тэлеграма сёння прыйшла. Завераная. — Бадзёра далажкы камандзір ваеннай пасудзіны.

Твар камандзіра дывізіёна з класічна-алкагалічнага, адразу зlossenна-ўрачысты — куткі рота ўніз, ля носа складкі, вочы вырачаныя, цэдзіць праз зубы:

— Ка-пі-тан — тэ-ле-нант! З гэта-га трэба па-чы-наць! Я — што? Пав-нен з вас гэ-тую інфар-ма-цыю вы-ця-ваць?

— Я думаў, таварыш капітан першага ранга, што раз ваенны камісар...

ла, зазіраючы ў вочы, ды афіцэр не слухаў, перабываў у астрале, абдумваў — што рабіць далей, як выкруціцца, не наклікаўшы на сябе, на карабель, на дывізіён непрыемнасцяў. І вырашыў узяць аб Пециным запаленні медыцынскую даведку, і з ёю назад. А як Пеция вычухаецца з хваробы, дык прыедзе сам. Нейкія сумненія кіху непакоілі з-за відавочнага хвялявання Пецинай матулі, але ж толькі што было сказана — ён дома, хворы.

Хрэна лысага ён дома! Гэта ж траба так нахабна лгаць! У хаце кабета замітусілася, пачала нахрываць на стол, а да пасланніка Поўначу выйшаў мужчына з рукамі, суцэльна пакрытымі сінімі «масцямі». Айчым! І зусім спакойна (што значыць не сваё дзіцё!) пачікаўся, на які тэрмін дзяржава садзіць сваіх сыноў, што нейкім чынам ухіляюцца ад ганаровага абавязку. Камандзір сказаў, што ён не звер, што спрыяць здачы старшага матроса ў лапы ваеннай пракуратуры і трывуналу не імкненца, але трэба тэрмінова вярнуць Пецио ў абыдымкі ВМФ. Аб тым, што пры кепскім зыходзе і яму не паздаровіцца, разважліва прамаўчаў.

...За прыбярэжнага ракітніка выкаціў легкавік і спыніўся ля гурта дзяўчат у купальніках, што акружыўшы героя-марака, сакаталі звонкім разнагалоссем. Побач бруялася Ясельда. Пеция, загарэлы, мускулісты, у чорных плаўках і бескавіцы, меў твар задаволены, лянівы, з напаўзаплюшчанымі вачымі. Гібрый султана ў гароме і ката, што гуляе з мышшу... Камандзірскае вока адразу адзначыла, што падначалены парадкам зарос. «Вось жа пудзель, ангідрыт-т-яго-маму!» — падумаў камандзір і выбраўся з легкавіка.

Пеция якраз распавядаў гісторыю, як дзякуючы ягонай, Пецинай, парадзе была прадухілена страшная катастрофа.

«...Вочы ў кэпа — квадратныя! Ну, разгубіўся мужык! І — за каштан, гэта сувязь такая: «Хімік, што рабіць?». А я яму: «Кэп, не сцы! Трэба так, так і так...!» Тут Пеция ўбачыў героя свайго аповаяду і папярхнуўся слінай. А вочы яго зрабіліся — не квадратнымі, не! — як у чырвонага пеўня. Вы бачылі калі-небудзь вочы чырвонага пеўня?

3

...Вярнуў кэп Пецио на флот, адмазаўся даведкай — маўляў насамрэч хварэў баец запаленнем лёгкіх. У іх там, у Лагішыне, усе адзін аднаму ці кум, ці сват, ці яшчэ які кіху сваяк, даведка не праблема. Дывізіённы паляяўся, ды і прыціхла ўсё пакрысе...

... Таварыш капітан-лейтэнант, прашу дазволу дала-жыць, — карабельны фельчар перамінаецца з нагі на нагу і чухае пахвіну. — Трэба адправіць старшага матроса Васіленку на абледванне...

— Цябэ самага трэба адправіць... Што там з гэтym абэлтусям? Калі запаленне лёгкіх — Бог ёсць!

— Не, таварыш капітан-лейтэнант, трэба зняць падазрэнні ў венерычным захворванні...

— Гоп-п-пачкі!.. Што — ёсць такія падазрэнні, алта-кумулюс-лентыкулярус ?!

Дакладна так... Вельмі падобна на першасны сіфіліс, таварыш камандзір...

— Сі...! — Твар камандзіра наліўся чырванинню, бровы заехалі амаль да макаўкі. — Я ж з ім тры дні! Бок ля боку! Мама яго паляшущая!... Доктар! Бурям — хіміка ў санчасць, хай гэтага Пётру там пятрашаць! Госпадзе, толькі б не пацвердзілася!

Фельчар выйшаў з каюты, а камандзір сарваў з сябе вонратку, кінуўся да лютэрга — і кожны дробны пухірк на скury здаўся яму шанкрам. Потым залез у душ і з гадзіну шкрабся дзярпучай поліпрапіленавай вяхоткай, сплеценай з швартуюнага трося.

... — Таварыш камандзір, дазволіце...? — Фельчараў твар зусім нерухомы. Як маска.

— Ну! Што там?! Ды не цятні ты ката за... нос! Зрабілі аналіз? Рэакцыю Васэрмана?

— Не, таварыш камандзір... Старшага матроса Васіленку агледзеў дзяжурны ўрач...

— Ну, і?..

— Прасіў перадаць, таварыш камандзір, каб аблымлі Васіленку пенніс у растворы перманганата калія і не тлумілі яму мазгі...

— Так і сказаў? Ф-ф-у! Пракантралю асабіста, каб ён свой... палавы дзетародны... Ясна? Марганцоўкі не шкадуй!...

...Праз тры дні прыйшоў ліст. З ліловым прамакутным штэмпелем «Пінскі скурвендыспансер». Паштар падняўся на ГКП, камандзір якраз камандаваў праваротам тэхнічных сродкаў. «...Прашу накіраваць Вашага веннаслужачага Васіленку Пятра на абследванне... Мей сувязь з нашай пацьленткай!»

«С-с-у-ка! — Зараўлі па караблі дынамікі «Каштана». — Хімік! Фельчар! Прыйшыць на ГКП!»...

— На, чытай, янот вушаты! Што?! Зразумеў? Я цябе інструктаваў перад адпачынкам? Інструк-

таваў, ці не? Я што казаў наконт выпадковых сувязяў?

— Адкуль жа я ведаў? — Заканькаў Пеция, уражаны больш за камандзіра. — Яна ж была як лебядзь! Ноч, месяц, бярозы! Аднакласніца!

— Бярозы! — Зноў ускіпей камандзір. — Лепей бы ты свой няфрытавы стрыжань дзе ў бярозу ўшчаміў ды зламаў! Я ж табою за руку здароваўся! Ды ты, відаць, з усім экіпажам ручкаўся?

— Ён учора веставому каюткампанії дапамагаў! — Высунуўся са штурманскай рубкі памочнік.

— Ой-ё-ё! — Зусім упаў духам камандзір. — Ведаеш што, Васілевіч? Не будзем мы цябе лячыць! Пасадзім пад замок у хімпасце, і будзем там гніц!

— Не маецце права! — Даў «пеня» ашаломлены Пеция. — Я на дзяржаўнай службе!...

... — Ты ведаеш, што ў твойдзе Васіленкі станову́чы вынік аналізу на сіфіліс? — Патэлефанаваў флагманскі доктар. — Толькі што званілі з Палянрага.

— О, пайшла інфармацыя... — нездаволена прабурчэў у слухаўку камандзір, — слухай, доктар, мяне зараз гэта ўжо не вельмі хвалюе. Хай лечыща... Дарэчы, колькі яго ад гэтай трасцы будуць лячыць?

— Не доўта, у яго першасны. Месяцы два.

— Нічога сабе — не доўга! У мяне і так людзей некамплект на трывалацца адсоткаў... Ну, нічога не зробіш. Ды ты паслухай, зараз іншы клопат па тваёй частцы... Гэты архар апошнія дні ў буфеце каюткампанії працаваў. Як думаеш — можа мне ўсіх афіцэрэй і мічманаў на эрэв накіраваць? И самому?...

— Ды не хвалюйся ты! Калі твой бульбашык канец у баршчы

не паласкаў, а я думаю, што не паласкаў, то ён яшчэ не заразны...

4

— А-а-а! — Грыміць па знешнім трапе матрос Мелканян. — А-а-а! — Залятае ў рубку дзяжурнага. — Пеция! Вада скочыў! Шлюпка спускай!

— Чаго ты гарлаеш, Ашот-джан, сэрца маё? — Кажа дзяжурны па караблі. У паветры ўжо лётаюць «белыя мухі», вось-вось ляжа снег, вада ў затоцы нават летам градусаў шэсць, не Крым. — Хто скочыў? Чаго скочыў? Куды?

— Пеция-хымык! Пірса ваду скочыў! — Лемантве Мелканян і як вятрат махае рукамі. — Жанчыну ратаваць скочыў! Шлюпку дастаіць!

— Якую да задніцы жанчыну? Табе, Мелканян, паўсюль жанчыны мрояцца...

— Жанчына скала ўпала! Хымык ратаваць скочыў! — Мелканян хапае мічмана за руку і цягне з рубкі на шкафут. Пасудзіна ашвартавана бортам да плаўпірса пад высокай гранітнай скалой, амаль вертыкальна навіслай над водай. На скале лікі, «святая тройца»: Маркс, Энгельс і Ленін. Пад імі, ля ўрэзу з вады вытырка ў камені. На камені валтузіца Пеция, нешта да сябе спрабуе выцягнуць.

— Хымык! — Раве Мелканян.

— Жанчыну ратуе! Шлюпку трэба!

Сапраўды, у такой вадзе пару хвілін — і кроў гусцее, сэрца не ў змозе праганіць яго па сасудах.

Званызвініць «Аўрал». «Шлюпку да спуску!» З кубрыкаў вытырка ў камені незадаволеных твары. «Адміральскі час» — адпачынак пасля абеду, святая хвіліны. «Жопы ў жменю! — Паддае ба-

дзёрасці дзяжурны. — Чалавек за бортам! Пецика Васілевіч!»

Шлюпку скінулі так хутка, як ніколі не маглі ў час траніровак. «І-раз, і-раз!» — падскочылі пад скалу да каменя. Там Пеция ў адной робе, гэта тое ж, што і голым, і кабета ў футры. Назад, да пірса, там ужо «хуткая» стаіць, з санчасці выклікалі. Санчасць якраз наверсе гэтай скалы, толькі да пірса дарога ў аўтэзд ідзе, з кіламетр. Камандзір на пірсе, распарацца. Таксама ў «адміральскі час» падушку ў каюце душыў. Кабета жывая, затарможаная, і перагарам ад яе прэ. А ў Пеци твар чырвоны, хоць прыпальвай.

— Мелканян! Дапаможаш урачу, Васілевіча ў гарачы душ, потым да мяне ў каюту!

Сагрэлі Пецию пад душам, апранулі ў сухое, і як загадана — прывалаклі ў каюту да камандзіра. Той каюту на ключ, у сэйф залез, «шыльніцу» дастаіць, каністру з нержавейкі, і наплі шклянку спірту, «шыла» па-мясцовому. «Пі, — кажа, — гэта зараз не п'янка, а прафілактыка. Дзеля захавання баявой гатоўнасці». Выцадзіў Пеция неразведзены спірт, нават не зморшчыўся, ажно кэп здзіўіўся — «Нуты і малойца, не па гадах!» — і салёны агурук яму ў дзялбу. Пачакаў, пакуль той храбусцей:

— Ну, як пачуваешся?

— Нармальна...

— Можа і цябе ў санчасць?

— Не трэба, таварыш камандзір...

— Скажы «тпр-р-р-р-у».

— Тпр-р-р-р-у...

— Здаецца, і сапраўды нармальна. Ну, кажы, галуб шызы, як ты на той камень трапіў?

Чым матросы на Поўначы шэрае флоцкае жыццё расфарбоўваюць? Па-першое — алка-

голем. Розныя шляхі ёсць, каб яго здабыць, але аб гэтым не будзем. Потым — для рукастых — «народны промысел». Скручваюць, напрыклад, па ўсім караблі бронзавыя дэталі, і з гэтай бронзы розныя бліскучыя рэчы выштукоўваюць. Або раздзіраюць матрасы, дастаюць адтуль штучную скuru і хвацкія «дышламаты» з тae скuru майструюць.

А Пеци прылаўчыўся рыбу лавіць. Прывязаеца да тоўстай жылкі трохсотграммовай гайка, вышэй на павадках трэбы рыбалоўныя гакі. На гак кавалак мідзіі, імі ўвесі прыбрасы — у воду. Метраў на трыцаць-сорак. І трymаеца ў руцэ, на пальцы. Як на тым канцы тузанула — падсечка, другі раз тузанула — зноў падсечка, трэці... І выцягвае трэбы здарвленыя траскі. За гадзіну-другую кілаграмаў сорак рыбы можна нацягаць. І на камбуз коку. Жыццё весялей, і ад хлопціў павага.

Стаялі тым разам у канцы пірса з Мелканянам, лавілі. І раптам віск, быццам свіння ў плот ушчамілася. Паднялі галовы — коціца ўніз са скалы нехта. Затрымаеца за няроўнасць, павішчыць, і далей. Зноў затрымаеца... Па віску вызначылі — жанчына. Як нарэшце ў воду бухнулася, не патанула, футра не дало адразу патануць. Плавае і зноў вішчыць. Скінуў Пеци шынэль, боты, у адной робе застаўся: «Давай, Ашот, да дзяжурнага. Хай шлюпку спускае. А то зараз намокне футра ў дзеўкі — на дно пойдзе. Я ве вунь на той камень выцягнуць паспрабую».

— Ты што? Загінешь!... — Вызверыцца Мелканян, але затрымаецца не паспей! Пеци з пірса — салдацікам! І — сажнямі!

...Пеци Васілевіч, з Лагішына... Грунтуюны да немагчымасці...

з Літвы, Польшчы, Фінляндыі, Швецыі, Францыі, Расіі, Ісландыі, шведскі пісьменнік з Амерыкі... Усе гаворць, апрач сваёй мовы, як мінімум, па-ангельску.

А мора гаворыць на ўсіх мовах, і гаворка не спыняеца нават пры зачыненых воках. Да ўзбрэжжа блізка, але праўдзіца туды працікі шквали ѹ завеі ўдавалася не так часта. Аднога надвячорку, ціхага й сонечнага, напаткала мяне з'явішча: вялікае мноства белых лебедзяў, па адным або купкамі па дзве-тroe, нібы вясновыя крыгі пагойдваліся на хвалях трошкі водадаль берага, іх было больш за сорак, як ў жыцці такога не бачыла. ...Праз колькі гадзінаў на літоўскім баку Балтыкі адляцела ѹ вырай светлая душа Тацяні Сапач. Пакінуўшы на зямлі свае сорак з нечым прыгожых, акрыленых паэзіяй гадоў.

Свядомасць адмаўляеца жывіцца з гэтаю стратай. Тацянка, я ў твой сукенцы гэты годжалобы праводзіла, у сібрыне балтыскіх паэтаў, твой верш мой улюблёны пра Зялёны Штраль узгадала ім па-беларуску — шкадавала, што не памятаю хоць якога твайго верша ў ангельскім перакладзе, але людзі перапытвалі асобныя радкі, значыць, тое-сёе разумелі. Глядзела запіс твайго выступу ў Вільні, ва ўніверсітэце, дзе ты чытаеши вершы з кнігі «Сонца тваё не закоціцца...», і мой вершык у тым ліку, усміхалася праз слёзы. А цяпер вось і Віталь Тарас да цябе далучыўся... І зноў асіраець твой Сяргей.

Такі вось Новы Год з Калядамі — Тыгравы даждынкі.

Ад удзелу ў сумных і трагічных падзеях засланіла мяне выспа Готланд.

ЭС

КАЛЯДЫ НА ВЫСПЕ ГОТЛАНД

Галіна ДУБЯНЕЦКАЯ

Каляды на выспе Готланд
— пад аховай гарадскіх муроў
XIII стагоддзя, з каменнымі
барашкамі ды авечкамі пры
кожнай вежавай браме,
з адважнымі рухамі ровараў
па зледзянетых снягах —
запомніца не толькі, дый не
столькі, шведскаю экзотыкай.

Сама вандроўка была разрывам звыкласці й пералётам у іншую яву, дзе як жа ж дзіўна было прывітаць сваю вернутую да прытомнасці душу!

Гэта было свята самоты. Бяспонная Балтыка да небакраю і царква Святой Марыі за вонкнамі майго пакою ў Візбі — краявід, як забыты скарб, што быццам выплыў з нейкага тайніка свядомасці: глядзі, маўляў, што ты маеш, не забываішся болей. Начамі вонкні царквы свецаўца, удзень і ўночы званы вызвоніваюць кожную гадзіну ў паўгадзіну, а да ўваходу вядуць найкруцейшыя сходы.

Варта было бачыць, як, учапе-рыўшыся ў поручы, бокам, а хто й проста едуць на азадку, мы спушчаліся да Каляднае Імшы. Ня ўжо

русам па ўсім свеце. Некалькі дзён было зусім не да чытання ангельскіх і польскіх паэтаў, чыхіх кніжак набрала ў бібліятэцы гасцінага Балтыскага Цэнтра, і не да перакладаў. А ўмовы для заняткаў там сапраўды шыкоўныя. Мілы, сапраўдны прытулак для творчых душаў зладзіла гаспадыня гэтага дома цудоўная Лена Пастарнік, якая ставіцца да гасцей-пісакаў як да сваёй сям'і. Два паверхі ўтульных чытальних залаў

► АФРИКАНСКАЯ МЯЖА

Крысцян Фрэдэрык
Луі Лейпальт
(1880–1947)
(ПАУДНЁВАЯ АФРЫКА)

У канцлагеры

*O, razienza, razienza
che tanto sostieni!*
Дантэ

Знясілены скрухаю, дух твой марнен,
Ад слёз па мінукім твой позірк пусты.
Ты радасць і мір прамантачыў, развеяў,
Цяпер засталося прасіць слепаты,
І ў словах малення — ніякай надзеі:
«Цярпенне, цярпенне,
дзе скончышся ты?»

Усё як учора, усё як звычайна:
Намёт — твой прытулак адзіны
— амаль
Цябе не хавае ад ночы бяскрайній,
І падае неба на плынны Вааль.
Ты слухаеш кашаль дзіцяці адчайны,
І стукам дажджу адгукаеца даль.

Дрыжысьць і міргае агенъчык на кноце,
Дзе цалі — і згасне, і скончыца ён.
Як добра ў зямлі ці ў апалай лістоце,
Які быстрывожны ў памерлага сон...
А тых, хто жывы, сон вядзе ў адзіноце
У кола, дзе вусціш і скрухі праклён.

Тут дзеци прыходзяць на свет
для пакуты,
Тут гіне не здолны змагаца стары,
Тут крикам і плачам твой
слыхахінумы,
Тут цягнуць на дно цябе скрухі віры,
Бо ўс перажытых ў жаху мінумы
Навечна выпальваюць раны ўнутры.

Ніжэй і ніжэй навісае голодна
Вялізная хмара — і зінк задыяк.
У цемры ні зоркі, маўчысьць голас
родны,
Адно толькі кашаль пачуеш няўзнак.
А вецер нашэптае мякка, лагодна:
«Цярпенне, цярпенне, ты ж
скончышся, так?»

Прабачыць? Забыцца на боль
несціханы,
На скруху і страх, што спалілі масты?
Стагодзь ганебным кляймом
пакарана,
Бо мёртвия дзеци, бацькі і браты.
На жыццях занадта глыбокія раны.
Цярпенне, цярпенне, ці скончышся ты?

Пераклад з афрыкаанс
Кацярыны Маціеўской

Старая книга

На гарышчы, дзе ў сваволі
Раскашуаць пашукі,
Там, дзе казсаны і молі
Збудавалі гарадкі,
Я знайшоў цябе, мой сябра,
адкапаў твае радкі.

Прачытаў цябе мой продак,
Прагартала шмат людзей,
Ад тугі найлепши сродак:
І манах, і ліхадзеў
Рагаталі над табою: шмат агню й
вясёльых дзей.

Шмат гадоў ты праляжала
Тут, дзе кавардак і хлам,
Спачывала міх завалай
З году ў год — і сёння там,
Бо прыйшлася не да смаку ты
мясцовым пашукам.

Пераклад з афрыкаанс Ганны Янкута

Рэд'яд Кіплінг
(1865–1936)
(Вялікабрытанія)

Паўднёвая Афрыка

*Nu ў жанчына, вам скажу —
Божа міласэрны!
Маніц, мучыць — будзь здароў,
Толькі вось трывожыць кроў,
Вабіць мужніх ваяроў
Гожасцю нязмернай.*

Вабіць мужніх ваяроў
Нават з Акрынгтону,
Афрыкай яна была,
Палкай Афрыкай была,
Нашай Афрыкай была,
Афрыкай — да скону!

Смагай змучана яна,
І гараш руіны,
Мор яе штогод бярэ,
Суш і голад на дварэ,
Саранча траву жарэ,
Падае скаціна.

Толькі любім мы яе,
Хоць і шлем праклёні.
Афрыкай яна была,
Палкай Афрыкай была,
Нашай Афрыкай была!
Афрыкай — да скону!

Давядзеца праз яе
Шмат мужчынам знесці:
Ледзь здабытая жратва
І мача замест пітва,
Не сіжына, а дрыгва,
Гной — агонь развесці.

Забівала ў глотку пыл,
Біла ліхаманкай,
Цела рвала на шмаціцё,
Мела на бяду чуцё —
І яны клялі жыцё —
З гэткаю каханкай.

I пасля як надалей
Ад яе сплывалі,
Ды, ступіўши на парог,
Вар'яцелі зноў, дальбог,
І з усіх імчалі ног
Да гарачай кралі.

Мары пра яе красу —
Наша ўзнагарода.
Пакідалі мы тады
Дом на доўгія гады,
Каб называць свае клады
Алтаром нарада.

Ёй, здабытай у крыві,
У крыві паўсталай,
Ўзятай дараючай цаной,
Змучанай ушчэнт вайнай,—
Верныя мы ёй адной,
Самай дасканалай.

Пяхота

Раз — два — раз — два — цягнемся па Афрыцы,
Раз — два — раз — два — ледзь паўзем па Афрыцы.
(Крок — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз.)

Без стральбы ідзе вайна.

Пяць — трынаццаць — восем — трэ — сёння дваццаць дзесяць міль,
Васімнаццаць — дзесяць — сем — заўтра будзе трынаццаць пяць.
(Крок — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз.)

Без стральбы ідзе вайна.

Досць — досць — досць — досць — вочы долу апускаць
(Крок — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз.)

Мы — мы — мы — мы — трацім розум ад хадзьбы,

I без стральбы ідзе вайна.

Трэ — трэ — трэ — думаць нам пра штось яшчэ,
Бог — нас — ра — туў — ад вар'яцтва і тугі.
(Крок — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз.)

Без стральбы ідзе вайна.

Дык устань — і мы зірнем
Проста ў очы кону.
Афрыкаю ты была,
Палкай Афрыкай была,
Нашай Афрыкай была!
Афрыкай — да скону!

Ахова моста ў Кару

...і будуць забяспечваць атрады для
аховы моста праз Крывавую раку.
Загад на акурузе: лініі камунікацій,
Паўднёваафрыканская вайна.

Пустэльня робіца чорнай,
Ахутвае свет каламуць,
І стромы каля Аўтсхорна
Стальцамі Цароў устаюць.

Палае цвярдыня адчаю
І дзеліць у бліску руін
Берылавы пас небакраю
І вінную цемру раўнін.

Велічным фарбам на змену
Выхапяць промні з-за скал
Умбру, карыцу, сіену,
Попел ружы, апал.

Тонуць у прыцемках травы,
Цемра вяршыні чарніць.
Вось і сігнал для заставы —
Варту ля моста змяніць.

I там, дзе блісне ля моста
Рэексталёвы пакат,
Мы — не героі, а проста
Усімі забыты атрад.

Мы праслізнем па сігнале
Праз плот ля хаціны крывы —
I ўніз, па бязводным канале,
I ўверх — на злом галавы.
Спатыкаемся часам аб смеце —
Бляшанкі, старыя харчы,
Займае пасты — да дасвеція

Лік — лік — лік — куль — мусіс ведаць ты заўжды.
Ледзь — сон — збіў — з ног — пройдзе па табе атрад.
(Крок — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз.)

Без стральбы ідзе вайна.

Што — нам — бруд — кроў — голад, боль, гарачыня,
Шмат — горш — горш — горш — гэты несупынны рытм —
Крок — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз,
I без стральбы ідзе вайна.

Днём — нас — тут — шмат — і не цяжка пацярпець,
Ды — ледзь — зноў — нач — чутны толькі гэты марш —
Крок — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз,
Без стральбы ідзе вайна.

Сто — дзён — быў — я — ў пекле і магу сказаць:
Hi — Бог — ні — чорт мне не стрэўся на шляху,
Там — крок — зноў — крок — па гарах уверх і ўніз,
I без стральбы ідзе вайна.

Пераклад з ангельскай Андрэя Стэфановіча

ГЕРМАН ЧАРЛЗ БОСМАН (1905–1951)

(ПАУДНЁВАЯ АФРЫКА)

Персікавы брэндзі Вілема Прынсле

Не, сказаў дзядзька Схалк Лоўрэнс, у Грод-Марыку кветак не вырасціш. Гэта някепскае месца для кукурузы, і аднойчы я нават сабраў неблагі ўраджай цыбулі ў садку, што разбіў за дамбай. Але тое, што называюць кветкамі, тут быўвае рэдка. Мабысь, праз спёку. Ці праз засуху.

Тым не менш, калі б я ні заходзіў гутарку пра кветкі, я штограз успамінаю ферму Вілема Прынсле на гары Аб'ятэрскап, дзе ладзілі танцы, думаю пра збліжднелага Фрыца Прэторыоса, які ванітаваў, седзячы на дарозе, думаю пра белую ружу, якую некалі зухавата насыў на сваім капелюшы. Але больш за ёсё я думаю пра Грыту.

Калі іспі паўз маю ферму да вяршыні і звярнуць позірк на паўночны захад, можна пабачыць Аб'ятэрскап за хрыбтом Дварсберге. Людзі скажуць вам, што там, на Аб'ятэрскапе, жывуць прывіды і што некалі яна была домам ведзьмаў. І гэтаму я ахвотна веру. На Аб'ятэрскапе я быў усяго аднойчы. Здарылася тое шмат гадоў таму. І пасля я больш ніколі туды не хадзіў. Але зусім не ад прывідаў ды ведзьмаў я трymаўся падалей.

Грыта Прынсле мусіла вярнуцца дахаты з пансіёна шляхетных дзяўчын у Зэйруске, куды яна паехала вучыцца ангельскім манерам, пісанню дыктавак і іншым высакародным прадметам. А таму, каб адзначыць яе прыезд, Вілем Прынсле, бацька Грыты, наладзіў грандыёзныя танцы на сваёй аб'ятэрскапскай ферме.

Мяне на свята запрасілі. І Фрыца Прэторыоса таксама. І ўсіх белых з нашай мясцовасці ад Дэрдэрпорта да Рамоўтсы. Больш за тое, практычна ѿсе яны прыйшлі. Натуральна, кожны з нас хвалаўся перад сустрэчай з Грытай. У пансіёне шляхетных дзяўчын яна засвоіла столькі ўзвышаных навукаў, што цяпер мы не наважыліся б балбатаць з ёй па-простаму, нібы яна звычайная бурская дзяўчына. Але найболей у Аб'ятэрскап нас прыцягвала слава Вілема Прынсле, які рабіў найлепшыя персікавы брэндзі ў нашых мясцінах.

Фрыц Прэторыос загаварыў са мной пра бяду, якой нарабіла Грыціна навука.

— Эх, дружа, — сказаў ён, — каб ты ведаў, як я баюся загаварыць з ёй! Але я ўзяўся крыху падцягнуць свае веды. Учора вось дастаў старую грыфельную дошку, на якой пісаў яшчэ ў школе, апошні раз сямнаццаць гадоў таму, і рапшы некалькі прыкладаў. Складаў ды адымай. Паспрабаваў быў крыху памножыць, але ж я зусім забыўся, як гэта рабіцца.

Я сказаў Фрыцу, што хацеў бы яму дапамагчы, але так далёка, як да множання, я ў навуцы ніколі не прасоўваўся.

Надышоў дзень танцаў. Паштовая павозка, везучы Грыту да дома яе бацькі, мінула раніцою Драгедал. Па абедзе я апрануўся. Надзеяў чорны пінжал, жайтаваты-карычневыя штаны і ружовую кашулю. А таксама абуў карычневыя боты, што набыў калі году таму і ў якіх яшчэ не меў нагоды выйсці ў людзі. Бо я б выглядаў поўным дурнем, расхаджваючы

па ферме ў крамных ботах, калі наўкола ѿсе носяць самаробныя вельдскуны [1].

Сеўшы на каня і выправіўшыся ўніз пад Урадавай дарозе, фарсіста ссунуўшы капялош набок, я быў упэўнены, што на танцах лёгка стану першым франтам.

Сонца ўжо пачынала садзіцца, калі я наблізіўся да падноўжа Аб'ятэрскапа, якое мусіў аbehаць, каб дабрацца да фермы Вілема Прынсле, што мясцілася ў лагчыне між двух узгоркаў. Едучы, я думай, што за глупства пасяліцца ѿ месцы, дзе, кажуць, водзіцца прывіды. Дрэвы тут былі вышэйшыя і гусцейшыя, як і падсоль, дзе зямля падымалася ўгору. А таксама нашмат цямнейшыя.

Наўкола тут ляжалі цяжкія дзікаватыя цені. Мне яны былі зусім не даспадобы. Я ўспамінаў гісторыі пра ведзьму Аб'ятэрскапа і тое, што яны рабілі з падарожнікамі, заблукалымі ў цемры. Заблуканы жа сярод гэтых высачэных дрэваў было як нагу ў бот уставіць. Таму я пусціў свайго каня галопам, каб як найхутчэй выбрацца з гэтага змрочнага месца. Коні ўжэ ж добра чуюць прывідаў ды ведзьмаў, і май абвязкам было прасачыць, каб конь не спужаўся дарэмна. Асабліва калі па сцяжыне раптам пранёсся халодны вецер і раз ці два мне пачулася, як злавесны голас выгуквае маё імя. Я пагнаў яшчэ хутчэй. Але неўзабаве азірнуўся і зразумеў, у чым справа. Гэта Фрыц Прэторыос імчаў галопам за мною.

— Чаго ты так ляцеў? — запытала Фрыц, калі я спішоў каня, каб ён змог мяне нагнаць.

— Хацеў мінуць гэтыя дрэвы, пакуль не сцямнела, — адказаў я. — Каб каня не пужаць.

— А я думаў, чаго гэта ты нясеця, схапіўшы яго за шию, — адзначыў ён. — Усё каб супакоіць.

Я змаўчаў. Але заўважыў, што Фрыц таксама апрануўся фарсіста. Насамрэч я абыходзіў яго кашуляй і ботамі, але на ім быў шэры гарнітур, а штаны ён заправіў у шкарпэцкі. Да таго ж ён меў насоўку, якую, выхваляючыся, выщыгваў з кішэні ўжо колькі разоў.

Канечнече, зайдзросціць такім, як Фрыц Прэторыос, не ў маіх правілах. Але мяне злавала сама думка, што ён выстаўляе сябе поўным пасмешышчам, беручы на вечарынку такую заморскую прыдумку, як насоўка.

Мы прыехалі да дома Вілема Прынсле. У вельдзе [2] стаяла столькі павозак для валоў, што гэта нагадвалі сапраўдны абаронены павозкамі лагер. Прынсле сустрэў нас ля дзвярэй.

— Праходзьце сюды, kérrels [3], — сказаў ён. — Танцы ў пярэднім пакой. А персікавы брэндзі — на кухні.

Хаця пярэдні пакой быў вялікі, сюды набілася столькі народу, што танчыць было амаль немагчыма. Але ўсё ж не так шмат, як на кухні. Ды і музыка ў пярэднім пакой — некалькі чалавекі грали на гітарах і канцэрцінах [4] — была не такой гучнай, як музыка на кухні, дзе нікто не граў, затое кожны нешта сам сабе напяваў.

І па ёсім гэтым мы здагадаліся: вечарынка была што трэба.

Прабавіўшы з паўгадзіны на кухні, я вырашыў, што варта схадзіць у пярэдні пакой. Дарога туды з кухні падалася мне цяпер няблізкай, а таму некалькі разоў даводзілася абапірацца аб сцяну, каб крыху падумаць. Я мінуў яшчэ некалькі чалавек, што таксама абаперліся аб сцяну ў развагах. Адзін нават вырашыў, што лепш за ёсё думаеца седзячы на падлозе і ахапіўшы галаву рукамі.

Як можна пераканацца, Вілем Прынсле рабіў проста выдатны персікавы брэндзі.

А потым я пабачыў Фрыца Прэторыоса і вокамгненна прыйшоў у сябе. Ён бесклапотна памахваў сваёй белай насоўкай у такт музыцы і размаўляў з дзяўчынай, якую ўсміхалася яму сваім яснымі вачыма, чырвонымі вуснамі і белымі зубамі.

Я адразу зразумеў: гэта Грыта.

Яна была высокай, зgrabнай і вельмі пекнай, а яе чорныя власы ўпрыгожваў вянок з белых ружаў, сабраных, як можна было здагадацца, гэтым ранкам у Зэйруске. Да таго ж яна зусім не выгледала на туго, у чыёй прысутнасці трэба выдаўваць сябе за чалавека разумнага і адукаванага. Насамрэч я адразу ж адчуў, што мне зусім не спатрэбіца табліца множання, якую я вырваў з канца школьнага сышткі і засунуў у кішэню пінжака перад самымі выхадамі з дома.

Уявіш, як цяжкі мно было загаварыць з Грытай, пакуль тут круціцца Фрыц. Але нарэшце гэта ўдалося, і, ведучы з ёй размову, я з задавальненнем прасачыць краем вока, куды накіраваўся Фрыц. Ён пайшоў на кухню, памахваючы за сабой насоўкай. На кухню, поўную смеху, спеваў, і персікавага брэндзі Вілема Прынсле.

Я сказаў Грыце, што я Схалк Лоўрэнс.

— Ага, я чула пра цябе, — адказала яна, — ад Фрыца Прэторыоса.

Я ведаў, што гэта значыла. А таму расказаў ёй, што Фрыц славіцца сваёй хлусні на ѿесь Марыка. Ды паразаў і іншага пра яго. Праз дзесяць хвілін, калі я ўжэ яшчэ апаведаў пра яго я магу неялк іншым разам.

— Але ж адну реч я мушу расказаць табе цяпер, — настойваў я.

— Калі Фрыц даведаўся, што ты будзеш на танцах, ён пачаў рабіць хатніе заданні.

Я расказаў ёй пра грыфельную дошку і прыклады, і Грыта ціха засміялася. Мяне зноўку ўразіла, якай ж яна прыгожая. Яе вочы блішчэлі ў святле свечак. Ружы здаваліся яшчэ бялейшымі ў яе цёмных власах. І ѿесь гэты час вакол нас кружлялі танцоры, музыкі грали вясёлыя матывы, а з кухні даляталі дзікаватыя троумфальныя воклічы.

Астатніе адбылося вельмі хутка.

Я нават не памятаю, як. Але я ведаў дакладна, што калі мы стаялі на вуліцы пад высачэеннымі дрэвамі і зоркі свяцілі з вышыні, я з лёгкасцю мог паверыць, што

Грыта была зусім не дзяўчынай, а адной з тых аб'ятэрскапскіх ведзьмаў, што плялі свае дзівосці.

Але калі б нехта пачуў мяне, то ніколі б не здагадаўся пра тыя дзікія, страшныя пачуцці, што бурлілі ў май сэрцы.

Я расказаў Грыце і пра леташнюю засуху, і пра тое, як цяжка засцерагчы дзверы і рамы адтэрмітаў, і пра тое, як мае новыя карычневыя боты з дзізэрлі скурку з пальцаў на ногах, калі я хутка крочыў.

Пасля я падышоў да яе вельмі блізка.

— Грыта, — прамовіў я, беручы яе за руку, — Грыта, я хачу табе нешта сказаць.

Яна вывалила сваю руку. Але зрабіла гэта вельмі мякка. Амаль шкадуючы.

— Я ведаю, што ты хочаш сказаць, — адказала яна.

Я здзіўіся.

— Адкуль ты ведаеш, Грыта? — запытаўся я.

— О, я шмат чаго ведаю, — зноў засміялася яна, — не дарма ж я вучылася ў пансіёне шляхетных дзяўчат.

— Ды не пра тое, — я адразу ж запярэчыў, — я не хачу гаварыць пра правапіс ці арыфметыку. Я хацеў сказаць табе, што...

— Калі ласка, не трэба гэтага казаць, Схалк, — перабіла мяне Грыта. — Я... я не ведаю, ці вартая я таго, каб пачаць такое. Я нават не ведаю...

— Але ты такая мітая! — усклікнуў я. — Я мушу табе сказаць, як ты мітая!

І ў той самы момант, калі я зрабіў крок да яе, яна адступіла, каб ухіліцца. Я не мог зразумець, як яна так добра ѿесь пралічыла. Но я бы я ні намагаўся, я не мог злавіць яе. Яна з лёгкасцю і грацыёнасцю хутка пакрочыла між дрэвамі, а я штосіль прыпусціў за ёй.

Аднак стрымлівала мяне не толькі пра грага ведаў, а і мае новыя боты. І персікавы брэндзі Вілема Прынсле. І яшчэ аглобля воза — яе ніжні край, што хаваўся ў траве.

Але грымнуўся я не моцна. Трава там была даўгая і густая. І нават калі ўпаў, вялізным шчасцем напоўнілася маё сэрцы. І больш нічога ѿ свеце мне не было патрэбна.

Грыта спынілася. Павярнулася. Раптам яе цела, зграбнае і цёмнае сярод ценяў, хіснулася ў мой бок, а рука слізганула ў власы. Яе пальцы крануліся вянка. І наступнае, што я помню, — маленькая белая ружа, да якой я змог дацягнуцца.

Я заўжды буду памятаць захапленне, з якім я падняў ружу, трымцінне, з якім прышлілі яе да свайго капелюша. Я заўжды буду памятаць шуміху, што ўсчалася, калі я ўвайшоў на кухню. Усе кінулу піць, каб толькі паглядзіць на ружу на май капелюшы. Маладыя адпускалі жарты. Старыя хітра падмірвалі і паляпвалі па спіне.

Хоць Фрыца Прэторыоса і не было на кухні, каб стаць сведкамі маёй перамогі, я ведаў, што ён ѿесь роўна неяк пра гэта пачуе. І зразумее, што такому хлопцу, як ён, цягніцца са мной, Схалкам Лоўр

РЭЦЕНЗІЯ

ПАПЯРЭДЖАННЕ

Міхась Южык

Раман Юры Станкевіча
«П'яўка», выдадзены ў 2010
г. («Галіяфы», «Каўчэг»),
уяўляеца мне дастаткова
ўдалым сімбіёзам антыутопі
і трывала. Гэта не дае,
з аднаго боку, зрабіцца
раману-антыутопі нудным
(што нярэдка бывае) у
сваёй павучальнасці і
пераперчанаасці грэтскам,
а з другога, «П'яўка» не
скочваеца да банальнай
белетрыстыкі, дзе «добрая»
героі варагуюць з «ліхімі»,
ды яшчэ і выкryваюць і
ловяць вампіра («п'яўку»), які
тэрарызуе жыхароў паселішча.

Дзеянне рамана пачынаецца ў Мегаполісе (разумей — Менску) ў 2050 г. пасля Непажаданых Падзеяў, падрабязнасці якіх аўтар напоўніць не раскрывае.

Згадваеца толькі тое, што з-за тэхнагеннай катастроfy ў спалучэнні з аб'ектыўнымі працэсамі глабальнага пачынлення расталі палярныя ледавікі — і карта Еўропы непазнавальна зыначылася, а так званая белая цывілізацыя прыйшла ў заняпад. Усё перакулялася з ног на галаву. У колішнім асветніцкім цэнтры сусвету Еўропе цяпер забаронены книгі, а на абсягах Еўрабіі, як яна цяпер называеца, пануюць у сваёй большасці каляровыя расы і кіруюць балем усялякія сэксуальныя вычварэнцы, якія яшчэ на пачатку трэцяга тысячагоддзя называліся сэксуальнымі меншасцямі. Красамоўней тут скажуць цытаты з самога рамана, якія прыводжу: «Кнігі абывацелі, як правіла, знішчалі, але часам выкідавалі ад граху далей на звалку ці прости ў сметніцы. Я (я-герой, Берташ — М.Ю.) не здаваў іх службе бяспекі ці напрамую свайму начальнству, а за невялікіх хабар, які працапоўваў смеццязборшчыкам, часам нахабна, хоць і рызыкону, прыкішэньяў, што пагражала мне тэрмінам у фільтрацый-папрачым лагеры». «За пяць дзесяткаў год з пачатку дзесяццаць першага стагоддзя карпаратыўныя і заможныя сэксуальныя меншасці ўпершыню

апынуліся ледзь не ў большасці <...> гомасексуальныя шлюбы, якія не здолеў забараніць нават іслам, вядома ж традыцыйна не давалі і не маглі даць патомства. Пасля таго, як нараджаўся сярод белых дзесяцігоддзе назад упала значна ніжэй чым двое дзяцей на адну жанчыну, аднаўленне насельніцтва ідзе ў асноўным за кошт каляровых, сярод якіх прадстаўнікі розных рас і народоў. Вядома, сюды панаехалі не самыя лепшыя, і ўжо таксама дэградуюць. Яны салідарныя ў адным: непрыязні да белых, асабліва да аўтахтонаў <...> частка белых, альбо, як цяпер я, была сасланая ў Паселішчы, альбо змушана была яшчэ раней, як і зараз, пакідаць цэлья кварталы і жыць масівы і шукаць сабе прыстанішчы ў іншых месцах <...> так званая ксенофобія ва ўсіх яе, нават самых нязначных, праявах, жорстка пераследуеца».

Вось прыкладна такую карцінку мы бачым на працягу цэлага рамана ў 280 старонак; далей развіваюцца і жахліва падаюцца адно нюансы жыцця цяперашняй добрапрыстойнай Еўропы пасля Непажаданых Падзеяў. Заўважце, Юры Станкевіч для надыху такой апакаліптычнай реальнасці адвоздзіць нашай цывілізацыі ўсяго 40 гадоў, калі ўлічыць, што раман пісаўся ў 2008—2009 гадах. Аднак такая непрыхильная жорсткасць і скараспеласць вывадзіць заснована, тым не менш, на жорсткай статыстыцы: калі сучасныя еўрапейцы не пачнуць нармальная нараджаць дзяцей, узнаўляць генафонд, то недзе праз паўстагоддзя белая раса папросту змізарніць і яе месца непазбежна запоўніць «варвары» трэцяя гутына тысячагоддзя. Што і адбываеца ў рамане «П'яўка». Дакладней, ужо там адбылося.

Менавіта гэтая трапяцкая і балочная тэма, а не трывалыя пошуки галоўнымі героямі Берташам і яго палюбouніцай Мойрай вампіра, якіі сваволіць у паселішчы пад назвай Эдэм, і ёсьць галоўной фабулай рамана. Менавіта дзеля папярэджання нас аб tym, што павінна і можа здарыцца, Станкевіч не шкадуе фарбаў, каб апісаць у выглядзе страшылак «парадак» у краіне пасля Непажаданых Падзеяў. «Недахоп вады, а ўсе вадаёмы наво-
кал паселішча (як мне гаварыла Мойра) раптоўна ператварыліся ў балота ці павысихалі каля пяці гадоў таму, толькі пагаршалі спёкту. Дажджы паўсюдна сталі рэдкай з'явіцца і іх, плюна, з нецярлівасцю чакалі ў кожным тутэйшым бараку, дзе ўжо былі, як я прыкметіць, падрыхтаваны ўсялякія ёмістасці і прыстасаваныя латкі». «Там-сям людзі ўжо выходзілі з засмечаных баракаў, некаторыя з іх мачыліся проста ля дзвярэй. Рытмічна грукалі барабаны»...

У Эдэмі жыве мізер праўда-любцаў: пастар, мастак, яшчэ некалькі паплечнікаў Берташа і Мойры ў пошуках «п'яўкі», вампіра, якіі распачаў высмоктаваць почынку жыцця з жыхароў Эдэма. Тут бачыцца пэўны намёк-насмешка аўтара: ці так ужо страшная гэтая п'яўка, калі жывая

кроў даўно высмактана з гэтых істотаў, якіх па звычы ўшчэ называюць людзьмі? Вампір, якога нястомна ловіць галоўныя героі, акрамя функцыі зацікавіць чытача і змусіць яго дазнацца сэнсу Станкевічавай антыутопі, — гэта п'яўка якіе яшчэ і сімвалічны сэнс. П'яўка — не столькі вампір, колькі чалавече глупства, якое ў апантанасці навуковым прагрэсам не спыніла на мяжы тысячагодзіцу галоўнае — працэсы, што стыхійна распачаліся неўзабаве пасля Другой сусветнай вайны. Што гэта за працэсы? Гэта распад Традыцый.

Пасправам угледзеца ў гісторыю Захадній цывілізацыі. Яшчэ ў 50-х гадах аднаму знакамітаму архітэктару, ледзьве не прыжыццёвому генію, была выказана ў ЗША грамадская пагарда за тое, што ён, сямідзесяцігадовы старац, сыйшоўся і жыве грамадзянскім шлюбам з маладой жанчынаю. Знакамітасць мусіла дажываць свой век у самоце і адрынутасці ў межах свайго маётніка. І вось праходзіць 10, 20, 30 гадоў — і ablіччы людзей, маральныя і фізічныя,мяняюцца да непазнавальнасці. Белы мужчына — ужо часцяком не воін, не абаронца, не гаспадар свайму слову, а нейкі патлаты бязмускульны хіпі. Жанчына — ужо не шматдзетная верная ахоўніца хатнія агенмю з багатымі формамі цела, якія вызначаюць яе пладавітасць, а хударлявай, у джынсах, сябровачкай гэтых не падобных да мужчын чалавечых сампоў, а ў далейшым жанчына — і наогул бярэ на сябе мужчынскія функцыі, імкнецца ў бізнес, палітыку, прычым на самыя высокія пасады. Фотадымкі сярэднестатыстычных людзей пачатку і канца дваццатагоддзя — гэта здымкі нейкіх іншых біялагічных тыпаў. Бо разбураеца, а ў рамане-папярэджанні «П'яўка» — ужо канчаткова і беспаваротна разбурана Традыцыя. Яе разбурэнне прывяло да экспансіі ў Еўропу чужародных культур, якія, перамяшчаныя з безыдэйных «карэнных», сталі ўсеагульным бескультур'ем.

Ю. Станкевіч хоча сказаць, мусіць: не тым багам моліцеся, спадары! І вось за добрапрыстойнай абалонкай вымененай і вычышчанай Еўропы, якай ўжо даўным-даўно не вырабляе духонага прадукту, як ачагі ракавай пухліны існуюць на поўных правах месцы, куды ходзяць сынкі і дочки самавітых бацькоў, і займаюцца, скажам мякка, не зусім добрымі справамі. Гэта, прыкладам, індустрыя стрыптыз-клубаў, дзе замест ежы табе падаюць на стол нейчae задніе месцы, гэта казіно, дзе прадукуюць псіхічна хворых людзей — лудаманаў, і паўсюль можна спакойна купіць цяжкі наркотык, гэту ўвасобленую помсту трэцяга свету. Пасправайце яшчэ адну асалоду — наш афганскі герайн, і неўзабаве ваша жыццё зробіцца горшым за наша.

У рамане многа, часам празмерна многа карыкатуры на поўні Мегаполіса і правінцыі ўзору 2050 года. Людзям з няўстойлівай псіхікай будзе пры чытанні нап-

Юры Станкевіч

роста. І толькі танюткай нітачкай праходзіць праз твор кволая надзея Берташа і Мойры, што некалі яны скончачы свае неадкладныя справы і ўцякніць на поўнач, паселяцца каля чыстай рэчкі, дзе яшчэ водзіцца рыба, і зажывуць, як у сапраўдным, а не карыкатурным Эдэме. Надзея такай, як і прадчуваеца ў працэсе чытання, спраўдзіцца не наканавана: калі ўсім вакол дрэнна, хіба двамі можа быць добра? Мойра гіне ў фінальнай перастрэлцы, калі палюбouнікі, выкрыўшы вампіра і сімуляцію (спробу наладзіць віртуальную бессмяротнасць), ужо імчацца на машыне да запаветнай рэчкі. Іх наганяюць. Берташ застаецца адзін — і замест чыстай рэчкі з каханай бавіць лета каля бруднага азярка з паўдзікай неўзяянкай.

Раман пакідае цяжкае ўражанне сваёй безвыходнасцю. Але не трэба забывацца на тое, што гэта найперш папярэджанне. Трэба памятаць, што гэта пакуль што толькі прыдумка.

Аўтара — што адчуваеца цягам усяго рамана — непакояць пытанні веры. Нездарма ён увёў пастара і мастака, якія, вагаючыся, найбліш зняверваюцца, чым умацоўваюць веру ў Вышшыя пачатак, у хрысціянскую Любоў. І не дзіва — такое бесправсветнае пекла вакол! Рэфранам гучыць на розныя лады і на розных старонках — і ёсьць ва ўсім які-небудзь сэнс, ці існуе справядлівасць, ці ёсьць у канкрэтнага чалавека свабода выбару, або мы толькі кампьютеры, якія атрымліваюць сігналы звонку, або мы марыянеткі, якіх нехта водзіць за нябачныя ніткі? Бедны пастар Себасцьян упадае і ў кашчунства і ў роспач. Вось не самыя святататцкія вытрымкі з яго прамовы: «Не думайце і таго, што я хачу вас скраваць на шлях дабрачыннасці, шчасця і справядлівасці, бо нічога гэтага няма і не магло быць. Тоє, што нараджаеца на свет у мярзотных параксізмах болю і крыку, павінна само вызначыцца, што ёсьць дабро і што

ёсьць зло, не шукаючы гатовых адказаў у брудных, напаўвар'яцкіх, супярэчлівых тэкстах. Адрынцые ix! <...> Але хто з вас адкажа мне, якой будзе вечнасць? Раem, у якім вы будзеце існаваць заўсёды? Лазняй з павукамі па вуглах, як выказаўся калісці наш старожытны празорца? Мікрачыпам у камп'ютарнай нішы, які будзе бясконца пракручваць у сабе адны і тыя ж успаміны...». (А самае вострае, на жаль, мне не хоціцца тут цытаваць.)

Будова рамана, паўтаруся, такая, што нават той, хто цікавіцца праста трывалымі і не шукае глабальнага сэнсу жыцця, у прамежку пагоні за вампірамі міжволі нешта зачэпіць з галоўнага — з пытанняў прадвызначанасці нашага існавання, веры і нявер'я, задумаеца, а і так усё добра і файна вакол, ці не началі мы і, галоўнае, я сам падгніваць знутры, ці ёсьць у мяне, чытача, хоць нешта святое, акрамя таго, каб мне праста жылося камфортна і весела?

Я не ведаю ў беларускай літаратуры аналагу «П'яўцы» ў плане спалучэння чытэльнасці, займальнасці з адначасовым шырокім ахопам адвежных пытанняў. Гэты сімбіёз, адчуваеца, даўся нялёгка Юры Станкевічу. У пагоні за галоўным ён дапусціў у сваю, у цэлым ёмкую і каларытную, мову зашмат русізмаў, пералічваць якія не збіраюся, бо яны кінуцца ў вока любому прафесіяналу. Некаторыя дынамічныя сцэны ў рамане (пагоні, бойкі, адкопванне вампіра) падаюцца прамерна расцягнутымі, што дысануе з лапідарным стылем пісьменніка. Але не варта забываць, што Станкевіч гэтым самым пашырае кола сваіх чытачоў, якія не дзіўна, прыцягваючы да галоўнага, із-за (а глыбокіх, пранікнёных, супярэчлівых думак, асабістага аўтаравага болю тут — просьма) яшчэ і заблуднія душы тых, хто любіць, каб проста было цікава, займальна, чытэльна.

АСОБА

УДУМЛВЫ І ГЛЬБОКІ

Васіль ЖУКОВІЧ

Генрых Далідовіч блізкі мне.
Ды не таму, што ў адным
— 1974-м — годзе мы
дэбютавалі ў літаратуры: ён
кнігай апавядання, я кніжкаю
вершаў. І не таму, што абодва
мы — заходнікі: ён — з-пад
Налібоцкае пушчы, я — з-пад
Белавежскія.

І не таму, што ходзім часта аднымі сцежкамі, непадалёк ад старажытнага Заслаўя, на нашых лецішчах, і нават адною карыстаемся драбінаю, якую разам змайстравалі, вольным часам гамонім пра літаратуру, культуру, нацыянальную ідею, пра жыццё-быццё. Блізкі мне ён найперш таму, што ў ім, у сыне вясковага кавалія, найлепшым чынам спалучылася сялянская любоў да зямлі, да працы на ёй з нічым не паруцітай інтэлігенцій любоў да літаратурнага поля, да бясконцае катаржнае творчнае працы на гэтym неабсяжным полі. Каб незнаёмы чалавек паназіраў, як Генрых Вацлававіч шчытуе на дачных сотках, сее і даглядае расліны, а пасля акуратна збірае ўраджай, то, пэўна, падумаў бы, што гэта яго асноўны занятак. А калі б ён уведаў, што і як стварыў знакаміты пісьменнік, што пасяёў для сучаснікаў і нашчадкаў на старонках сваіх шматлікіх апавяданняў, аповесцяў і раманаў і як дагледзеў кожную старонку, то не паверыў бы, што такі творца яшчэ на нешта знаходзіць час.

Усё Генрых робіць грунтоўна. І як не ўбачыши, каб ішоў ён задраўшы голаў (нясе яе трохі нахілена, падобна, нешта ўсё абдумвае), так не знайдеш у яго твора, хутка збытага з рук, змайстраванага па прынцыпе цяп-ляп. Не выпадкова ад першага апубліканага апавядання Генрыха Далідовіча да першага яго зборніка «Дажджы над вёскай» прайшло восем гадоў. Затое так прыхільна яго сустрэла літаратурная крытыка!

Ва ўсіх вядучых часопісах і ў колішнім «ЛІМЕ» з'явіліся рэцензіі. Выключна станову́чыя, нягледзячы на дробныя часам заўвагі. А блаславіў кнігу ў свет знаны В. Адамчык...

Героі пісьменніка — людзі простыя, як правіла — вяскоўныя, яны ўзятыя з той самай найраднейшай стыхіі, у якой ён сам нарадзіўся і рос. Пры ўсей прастаце сюжету яго проза дужа прывабная, ад яе цяжка адараўца, як пачнеш чытаць. Да прыкладу, «Ліст да Олі» — апавяданне інтымнага характару. Аўтар не пабаяўся традыцыйнага трохкунтніка, пабудаваў свой, непаўторны: Янак—Оля—Раман. Адметна тое, што няшчырае вяселле Олі з Раманам і шчырае каханне з Янкам адыбаеца на вачах малога Пеци, якога Раман стараўся зрабіць даносчыкам. Расповед ідзе ад імя дарослага Пеци. І

Генрых Далідовіч падчас выступлення ў Дзяржаўным музеі Якуба Коласа

чешыць тое, што маладзіца праўяўляе характеристики, якія ўяўляюць сябе як апавяданні.

Да выхаду першага кнігі малады творца скончыў філфак БДУ (1968), настаўнічаў на Барысаўшчыне, служыў у арміі. У 1973 годзе яго запрасілі на працу ў рэдакцию часопіса «Полымя», у аддзеле прозы, якім кіраваў шматвопытны І. Пташнікаў. Тут Генрых хутка набываў не толькі рэдактарскі вопыт.

У эпіцэнтры літаратурнага жыцця, чытаючы штодня чужія рукапісы, у тым ліку і масцітых, імкліва рос як пісьменнік. Рэгулярна, часам два гады запар, выходзілі з друку апавяданні і аповесці: «Цяпло на першыцьвет» (1976), «Маладыя гады» (1979), «Міланькі» (1980), «На новыя парогі» (1983), «Станавленне» (1985).

Вядомасць, асабліва ў асвярдзі шкользнай інтэлігенцыі, прынеслі аўтару аповесці пра вясковую школу, настаўнікаў: «Усё яшчэ наперадзе», «Завуч», «Дырэктар». Паспрыяў уласны вопыт працы ў школе.

Суровая праўдай жыцця праіснула ўсе творы пісьменніка. Вось малады настаўнік («Усё яшчэ наперадзе») прыязджае ў чужую вёску працаўца. Яму думалася: «Буду даваць добрыя ўрокі, зацікаўлю дзяцей, арганізуя літаратурны гурток, і мае паэты будуць друкаваць вершы не толькі ў раёнцы... Заўважаецца і маю работу, маё старанне, раскажуць па радыё, тэлебачанні. Фотакарэспандэнты, інтэрв'ю...» І вось ён прызнаеца, як яго «спусцілі з неба на зямлю дзеци: няўажливікі слухалі, уцікалі з уроکаў, а шасцікласнік Саша смела заяўві, што на трактарыста вывучыцца і без май мовы і літаратуры». Настаўнік разумее: інстытут не ўсё яму

даў, сапраўдная школа жыцця пачынаецца тут, у вёсцы...

З усіх рэчэнзій на кнігі Генрыха Далідовіча мяне найлепш уразіла мудрае і зыгчівае слова Валянціна Тараса «Апазнавальнія знакі таленту» («Маладосьць», 1976, №10), чалавечая і грамадзянская пазіцыя рэчэнзента: «...апазнавальнія знакі таленту адразу былі ў наяўнасці ў Генрыху Далідовічу: добрая, жывая, вобразная мова, адчуванне чалавека, характеристу, свая інтанцыя, свая канцепцыя жыцця. Але ёсць яшчэ адзін апазнавальнік знак таленту, які сам па себе не даецца, як кажуць, Богам, а здабываеца. Гэты знак — грамадзянская смеласць пісьменніка, яго імкненне не абыходзіць вострыя вуглы жыцця. Хацелася б, каб гэты знак больш выразна быў накрэслены на крылах таленту Генрыха Далідовіча».

Дасведчаны чытач цяпер, пэўна, ведзе, што без такай смеласці пісьменнікі не стварыў бы раманы «Гаспадар-камень» (1986), «Пабуджанія» (1988), «Свой дом» (1992), якія склалі трэлогію, прысвечаную аднаму з найскладаных і драматычных момантаў нашай нядаўнай гісторыі: станаўленню беларускага дзяржаўства ў 1917—1919 гадах. У аснове трэлогіі — ідэя пабудовы свайго беларускага дома і паказ абуджэння і гартаўвання нацыянальнае свядомасці. Вялікую ролю аўтар надаў стварэнню вобразаў рэальных дзеячоў тагачаснага грамадзянска- і культурнага руху: Зміцера Жылуновіча (Цішкі Гартнага), Аляксандра Чарвякова, Язэпа Дылы. Пераканаўчы паказаны і ворагі беларускіх: Сталін, Мяснікоў, Ландар, Кнорын...

За раман «Заходнікі» аўтар уганараваны Дзяржаўнай

прэміяй імя Якуба Коласа (1996 г.). У ім адлюстравана заходнебеларуская рэчаіснасць першых паславаных гадоў. Час гэты быў поўны чалавечых драм. Цяпер бальшавікі дабраліся і да былой Заходніяй Беларусі, і тут яны жорстка ўсталёўваюць свае стаўніскія парадкі, пазбаўляюць людзей права быць гаспадарамі на зямлі, сваёй зямлі, гвалтоўна разбураюць уклад спаконвічнага сялянскага жыцця, а таксама і сістэму чалавечых каштоўнасцяў. Пісьменнік смела стварае злавесны вобраз камуністападонка, старшыні сельсавета Кураглядава, надзеленага рэальнай ўладай, які варожа ставіцца да людзей. Ён упэўнены, што ўсе тут супраць лініі партыі, «тут зона неспакойнай», маўляў, заходнікі, бандыты... «Душагуб, людаед, нелюдзь», — так гаворыць пра старшыню Сцяпан Грыгарцэвіч, якога Кураглядаў забівае па-бандышку ў лесе. І да гэтага ў старшыні быў ўжо руки ў крыва: ягона ахвяраю стаў Сцяпану дзядзьку Францішак. На прыкладзе сям'і Грыгарцевіча аўтар рамана паказвае, як злачынна ўлада рассялянья беларускую вёску, не давала вольна дыхаць руплівым гаспадарам.

Генрых Далідовіч разгарнуў свой яскравы талент пісьменніка гісторыка-эпічнага мыслення. Напрыканцы XX стагоддзя ён капнуў глыбокія пласты нашай старажытнай гісторыі — звярнуўся да XIII стагоддзя і стварыў раман «Кліч роднага звона» (1997), у якім паказаў лёсавызначальны перыяд, калі зараджалася ВКЛ са сталіцай ў Наваградку, які тады называўся Навагародак. Уладары ў той час князь Міндоўг. Да гонару раманіста, постаць слыннага князя атрымала жывая. Не-

спрыяльныя тагачасныя палітычныя варункі падштурхнувалі нашу старажытнную бацькаўшчыну да магутнага дзяржаўнага ўтварэння з мэтай незалежнага існавання ў свеце.

Шырокія мастацкія палотны даюцца ўдающа далёка не кожнаму творцу. Тут, на гэтай шчодра-урадлівой глебе, Генрых Далідовіч паславаны Богам. А што дзеецца з яго малым жанрам, з якога ён пачынаў свою няўрміслівую творчую дарогу? Пісьменнік не толькі не зядзібаў апавяданне, а й развіў, значна паглыбіў і, значыць, узбагаціў яго, што засведчыла арыгінальная кніга «Жар каҳання» (1996).

Хачу назваць гэту прозу і вытанчанай, і гарачай. Вытанчанай — па майстэрству падачы самых далікатных пачуццяў, а гарачаю — па напале жарсцяў.

Адна з найбольш узрушальных у кнізе «Жар каҳання» — гісторыя з 30-х гадоў мінулага стагоддзя пад найменнем «Іста». Іста — дзяўчонача імя, яно расшыфруваеца: «Іосіф Сталін», што высвятляеца, калі малады паэт Алець знаёміца з юнаю прыгажуняю. Цікавая адзнака часу: многія людзі, адурманенія камуністычнай ідэалогіяй і тадышнімі правадырамі, нярэдка давалі сваім дзецям падобныя імяны. Спаквала разгортваеца інтрыгуючы сюжэт. Двух маладых даволі хутка збліжае каҳанне...

Якое трывожнае было іх шчасце і як урэшце ўсё ў іх зладзілася, чытач, спадзяюся, пацікаўца сам. Адно скажу: у шчасціў зусім нечакана ўварваўся рэпресіўны ўраган, уянінку Іста гіне на лесапавале, бацьку, камдыва, як «саўдзельніка банды Тухачэўскага» расстрэльваюць. Алець калі дваццаці гадоў пакутуе ў таежным лагеры. Потым упершыню сустракаеца са сваім дарослым сынам, народжаным Істай...

На вкладцы кнігі Г. Далідовіча «Сярод лесу, сярод поля» (2007) я прачытаў як анонс слова з яго новага рамана «Заняволены Дом»: «Калі не можаш рабіць тое, што трэба, і не хочаш хлусіць, дык і замаўчы на час, навучыся не аглумляцца ліхам. Здолей вылечвацца горам, прагай новага, ажыўляй засмучанае сэрца, сам ніколі (!) не абмельвай душу, каб яна не была галечна, напаўнія не годнасцю. Найперш у цяжкую хвіліну вытрымкай і працай можна стаць самім сабой, Асабаю...».

А нехта, не дужа дасведчаны ў творчасці Генрыха Далідовіча, можа зацікыць яго ў шэрагі «ціхіх» пісьменнікаў. Цікава, як у сваёй «Аўтабіографічнай нататцы» Іван Бунін выказваўся адносна крэтычнай думкі пра яго творчую асобу: «...жыццёў шлях мой быў даволі незвычайны, і пра яго і ўвогуле пра мяне доўгі існавала даволі скажонае ўяўленне... І атрымлівалася так, што няма пісьменніка больш ціхага («пясняр восені», смутку, дваранскіх гнёздаў і да т. п...., чым я. А між тым чалавек жа я быў зусім не ціхенькі...»).

Што да нашага Генрыха Вацлававіча Далідовіча, то дадам: ён ніколі ні ў літаратуры, ні ў жыцці не быў крыкілів, што аніяк не падпадае пад характеристыку: «ціхіх».

Не ціхі ён, а ўдумлівы, глыбокі — у сваіх плённыя 65 гадоў.

▼ ПАЛІЦА

І ПОТЫМ НАНАВА ПАЧАЦЬ...

У гэтым нумары «Літаратурнай Беларусі» новая выданні анансуе літаратурны бюлетэн «Кніганаша», супольны праект Саюза беларускіх пісьменнікаў і Згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына».

Бюлетэн, які папулярызуе кнігі беларускіх незалежных выдавецтваў, штоквартальна рассылаецца ў папяровай і электроннай версіях у бібліятэкі і беларусазнаўчыя цэнтры нашай краіны і свету.

Адамовіч Славамір. Рым: выбраныя вершы. 2002—2010. Беларусь — Нарвегія: вершы. — Мінск: Медысонт, 2011. — 108 с.

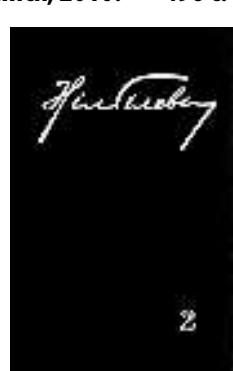
Вершы Славаміра Адамовіча па-ранейшаму за-кранаюць адвечна хвалюючыя душу чалавечую пытанні кахання, волі, ладу ў грамадстве і лёсу Бацькаўшчыны.

На паэтычнай ніве яны выяўляюць арыгінальную і адметнага сваім майстэрствам аўтара. Назва кнігі адпавядзе аднайменнаму вершу, які ўключаны ў гэту кнігу. Як тлумачыць сам аўтар, ён хацеў «даць другое жыццё беларускаму слову «рым». Яно азначае стан неспакою, рымец — выказваецца неспакой, хвалявацца».

Гілевіч Ніл. Збор твораў у 23 тамах. Том 2: пээзія. — Мінск, 2010. — 496 с.

У другі том Збора твораў Народнага паэта Беларусі ўвайшлі лепшыя, на думку аўтара, вершы лірычнага і ліра-эпічнага характеру, напісаныя ў перыяд з 1991 па 2010 год — за 20 гадоў творчай працы. Гэты перыяд — ад першых гадоў незалежнасці Беларусі да нашых дзён — адзін з самых плённых у творчасці Ніла Гілевіча. Новая кніга — працяг задуманага аўтарам Збора твораў у 23-х тамах, які славуты паэт выдае за свой кошт.

Дудзіцкі Уладзімір. Творы. Укладанне, прадмова і бібліографічны каментарый Л. Юрэвіча. — Мінск: Лімарыус, 2010. — 400 с.

Эты Збор твораў Уладзіміра Дудзіцкага (нар. 1911, пам. пасля 1976) з'яўляецца першым у Беларусі і найбольш поўным на сёняня выданнем творчай спадчыны беларускага літарата-тара-эмігранта, які нарадзіўся ў в. Дудзіцы (сёняня Пухавіцкі р-н).

Пакінуўшы радзіму ў 1944 г., аўтар праішоў шлях пра Аўстрію ў Венесуэлу, ЗША, Германію і зноў ЗША, дзе ягоны след згубіўся. Выданне твораў мусіла б стаць сапраўдным «вяртаннем» Уладзіміра Дудзіцкага ў Беларусь.

Курыльчик Рышард. Нязломны з Назарэта: аповесць. Пераклад з польскай Анатоля Бутэвіча; ілюстрацыі Паўла Татарнікаў. — Мінск: Кавалер, 2010. — 80 с.

У аповесці распавядаецца пра апошнія гады зямнога жыцця Ісуса Хрыста. Гэта — захапляльны мастацкі твор, арыгінальныя як паводле зместу, так і па форме. Падзеі трох гадоў зямнога жыцця Ісуса Хрыста асвяляюцца ў розных па памеры раздзелах аповесці — «дванаццаці гадзінам». Адзінаццаць з іх надзвычай насычаны інфармацыяй, а апошняя — «гадзіна дванаццатая» — не мае тэксту. І ў гэта аўтарам закладзены глыбокі філософскі сэнс: эпіграф аповесці прымушае асабліва задумыцца на апошнія гадзіні: каго яна сапраўды забівае, у чым сэнс ахвярнай смерці Ісуса Хрыста на крыжы, што ёсць жыццё чалавека і для чаго ён жыве. Урэшце, што ёсць час, яго гадзіны ў жыцці чалавека, і што ёсць час Збавіцеля.

Леденев Віктор. Очкі: п'есы, рассказы, стихи. — Минск: Ковчег, 2010. — 316 с.

У творчасці вядомага пісьменніка, чалавека з не-звычайнім лёсам Віктара Ледзянёва цесна і часам сапраўды мудрагеліста перапляліся багаты жыццёвые вопыт аўтара і ўмелая выдумка. У яго драматургіі, прозе і пээзіі знайшло адбітак усё, што так блізка Віктару Ледзянёву, і чаму ён ніколі не здраджваў: любоў да людзей, святая памяць, праўдзівасць і гонар, які яго герой гатовыя адстойваць нават коштам уласнага жыцця, будучы гэта салдаты мінульых ці гіпатэтычных войнаў, вялікія музыканты ці радавыя дэятэтывы, юнакі ці выбеленныя сівізной мудрасці.

Няўвесі Алеся. Пустадомкі: вершаваныя фельетоны. — Смаленск: Універсум, 2011. — 431 с.

У чарговую кнігу Алеся Няўвесі — сучаснага Кандрата Крапівы, які не азіраеца на цэнзуру і цэнзараў — увайшлі фельетоны, напісаныя ў 2010 годзе. Гратэск, метафорычнасць, дасціпнасць, лёгкі стиль — усё гэта ўласціва творам аўтара.

З творамі са сваіх папярэдніх кніг аўтар прапануе пазнаёміцца на сваім сайце [www.alesnauwes.com](http://alesnauwes.com).

Разанаў Алеся. З Вяліміра Хлебнікаў: паэзія. — Мінск: Логвінаў, 2011. — 76 с.

Кніга — білінга: у ёй змешчаны вершы Вяліміра Хлебнікаў ў мове арыгінала і «эз», здзейсненныя Алеsem Разанаўым у беларускай мове. Пазію В. Хлебнікаў перакладаць немагчыма, таму А. Разанаў не перакладае вершы, а «эздзейсненне» — спаборнічае з аўтарам і на аснове яго вершаў перастаравае іх на беларускай мове, у чым можна пераканацца, парунаўшы верш «Павысыпаліся з межа» з арыгіналам.

Разанаў Алеся. І потым нанава пачаць: квантэмы, злёсы, вершы. — Мінск: Логвінаў, 2011. — 102 с.

«Квантэма, злёса, верш... — творы, што сабраліся ў гэты кнізе, сваімі каранямі скіроўваюцца ў глыб пачатку, сваімі галінамі — у яго вышыню», — адзначаеца ў анататы да кнігі. Сапраўды, гэтая кніга, нібы падсумаванне, утрымлівае вершы, што быly напісаны ў пачатку шляху і тыя, што «урэчаінліся» зусім нядаўна. А назуву кнізе даў радок з вядомага ўсім верша, што пакідае чытача ў чаканні новых твораў:

...я маю права
үсё закрэсліць
і потым нанава пачаць. (1964 г.)

Рыжкоў Віталь. Дзверы, замкнёныя на ключы: вершы. — Мінск: Логвінаў, 2010 — 108 с.

Першая кніга вершаў Віталія Рыжкова змяшчае выбраныя тэксты, напісаныя ў Магілёве і Мінску з 2002 па 2010 гады, асобы раздзел склалі паэтычныя пераклады. На аўдыёдадатку да кнігі змяшчаюцца пакладзенія на музыку вершы і пераклады ў непаўторным выкананні аўтара і перакладчыка.

Шалкевіч Віктар. Requiem па непатрэбных рэчах: проза. — Гродна: Гарадзенская бібліятэка, 2011. — 100 с.

«Рэквіем...» — гэта дваццаць эсэ Віктара Шалкевіча. Як адзначае сам аўтар, «у кожнага чалавека знойдуцца ў хадзе дзесяць-дваццаць рэчай, якія абсалютна непатрэбныя, але расстацца з якімі няма-

сілі. Гэтая кніга — адначасова і падзяка, і вечная памяць тым рэчам, малым і вялікім, сярод якіх мы гадаваліся, якія калісьці былі патрэбныя і ўсіх нас зрабілі такім, якімі мы ёсць цяпер, а не іншымі». Выданне праілюстравана здымкамі з прыватнага альбома аўтара.

Шміт Катрын. Ты не памрэш: раман. Пер. з нямецк. А. Бахарэвіч — Мінск: «Макбел», 2011. — 264 с. — (Бібліятэка нямецкай літаратуры)

Гэлена Везендаль не ведае, што з ёй. Яна прыходзіць у прытомнасць у бальніцы з праваламі ў памяці, страціўшы здольнасць размаўляць і кантролюваць сваё цела. Па дарозе назад да жыцця яна сутыкаецца з чужою жанчынай, якою была некалі яна сама, са шлюбам на мяжы разрыву і дзецымі, якія былі готовы ісці сваёю дарогай, але цяпер, заблытаўшыся, спыніліся. Гэты ні на што не падобны раман захоплівае дзякуючы сваёй унутранай дынаміцы і асабліва дзякуючы пераканаўчаму аповеду пра тое, як чалавек наноў вучыцца размаўляць. Раман узнагароджаны Нямецкай кніжнай прэміяй.

Шчур Макс. Ліст, знайдзены на папялішчы: апавяданні. — Познань: Белы Крумкач, 2011. — 203 с.

«Кніга — вынік пэўнай стомленасці ад літаратуры, ад змагання з ёю ці «за» яе, сваіго кшталту капітуляцыі: як мінімум, пацверджаннем вядомага тэзісу, што «ўсё вартае ўжо было створана» — нездарма значную яе частку складаюць літаратурныя пароды, выраз пашаны і зайдрасці да маіх улюблёных аўтараў мінулага стагоддзя, імёны якіх залішне вядомыя, каб іх называць» — адзначае аўтар у прадмове да кнігі.

Янсан Тувэ. Камета над далінай мумітrolяй. Пераклад са шведскай Насты Лабады і Алеся Башарымавай; ілюстрацыі Тувэ Янсан. — Мінск: Зміцер Колас, 2011. — 154 с.: іл.

Этая казачная аповесць — другая з серыі кніг, прысвечаных мумітrolям, чароўным і забаўным істотам, прыдуманым і намаляваным выдатнай фінскай пісьменніцай і мастакай Тувэ Янсан (1914—2001). Адрасуецца дзецям малодшага школьнага ўзросту, а таксама ўсімamataram і заўзятарам мумітrolяй.

Выдаўцы абяцаюць выхад у хуткім часе новых кніг пра мумітrolяյ па-беларуску.